

መሠረታዊ የኢትዮጵያ ጥበቃ ሥርዓት

Proudly Brought to you
34
www.binyamhik.wordpress.com

ለኢትዮጵያ መሠረታዊ
የሰው ሕይወት ሥልጠና የተዘጋጀ

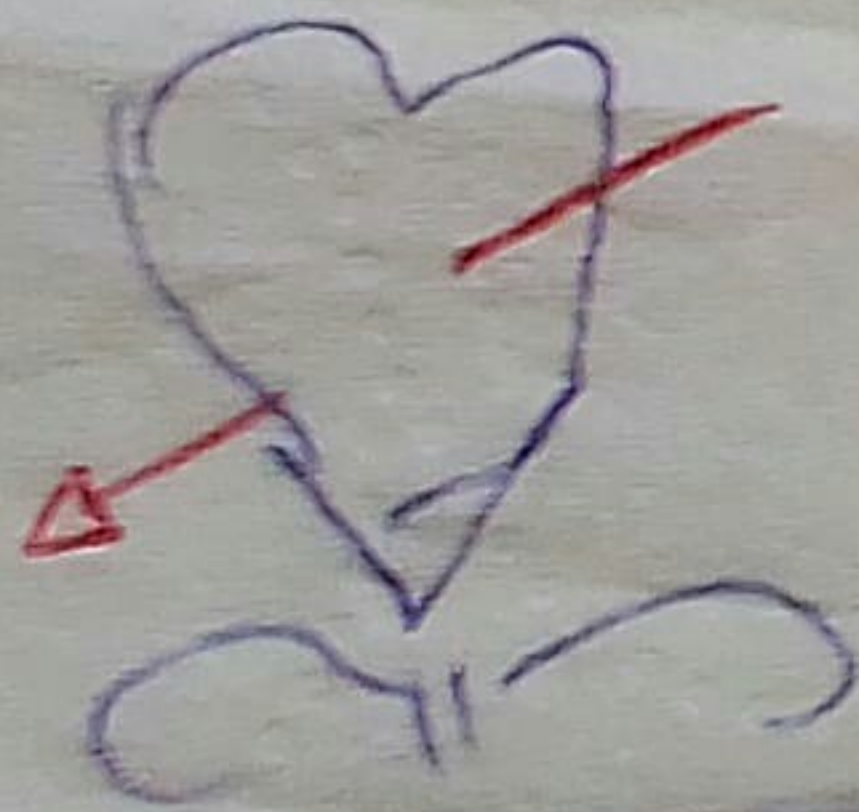
ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

መሠረታዊ የኢትዮጵያ ጂኦግራፊ

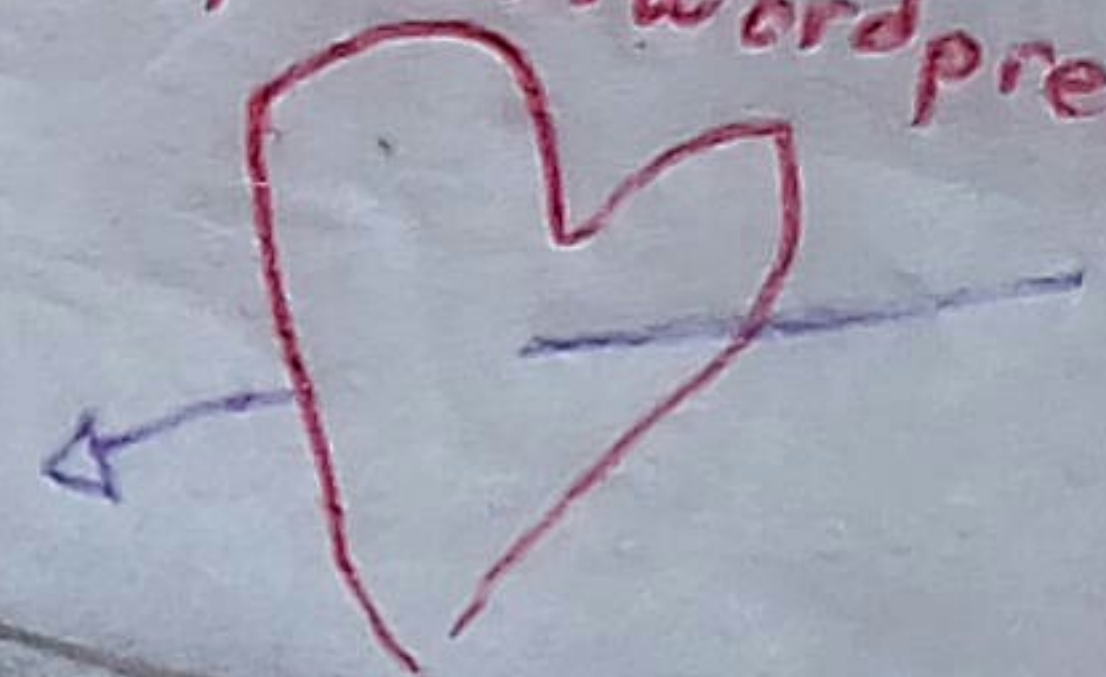
Proudly brought to you by

www.binyamhk.wordpress.com

WWW.BINYAMHK.WORDPRESS.COM

Proudly Brought to you
by
www.binyamhk.wordpress.com

ለኢትዮጵያ መሠረታዊ
የሰው ሕይወት ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

መ ገ ሲ ያ.....	1
1. የኢትዮጵያ ምድር ተፈጥሮአዊ ባህር ያት.....	3
1.1 ሂሳብ ሥርዓት አቀማመጥ መጠንና ወሰን.....	3
1.2 ሂሳብ ሥርዓት አፈጣጠርና የማስደን ሀብት...	5
1.2.1 ሂሳብ ሥርዓት ታሪካዊ ሂደቶች.....	5
1.2.2 የማስደን ሀብት ከምቸትና ሥርዓት...	9
1.3 የኢትዮጵያ መልካም ምድር.....	10
1.3.1 መልካም ምድር ዘመናዊ ክፍፍል.....	10
1.3.1.1 የአጭር ሽግግር.....	11
1.3.1.2 የምዕራብ ክፍተትና ዝቅተኛ መሬቶች.....	13
1.3.1.3 የደቡብ ምሥራቅ ክፍተትና ዝቅተኛ መሬቶች.....	16
1.3.2 የኢትዮጵያ ወንዞችና የፍሳሽ ሥርዓቶች...	17
1.3.2.1 ወንዞች.....	17
1.3.2.2 የፍሳሽ ሥርዓቶችና የውሀ ሀብት	17
2. የኢትዮጵያ የአየር ንብረት.....	23
2.1 የአየር መቀት ሁኔታ.....	24
2.2 የዝናብ ሁኔታ.....	25
2.2.1 ወቅታዊ የዝናብ ሥርዓት.....	25
2.2.2 የኢትዮጵያ ዝናብ የሥፍራ ሥርዓት...	27

Proudly Brought to You
 34
 www.binyamin.kk.wordpress.com

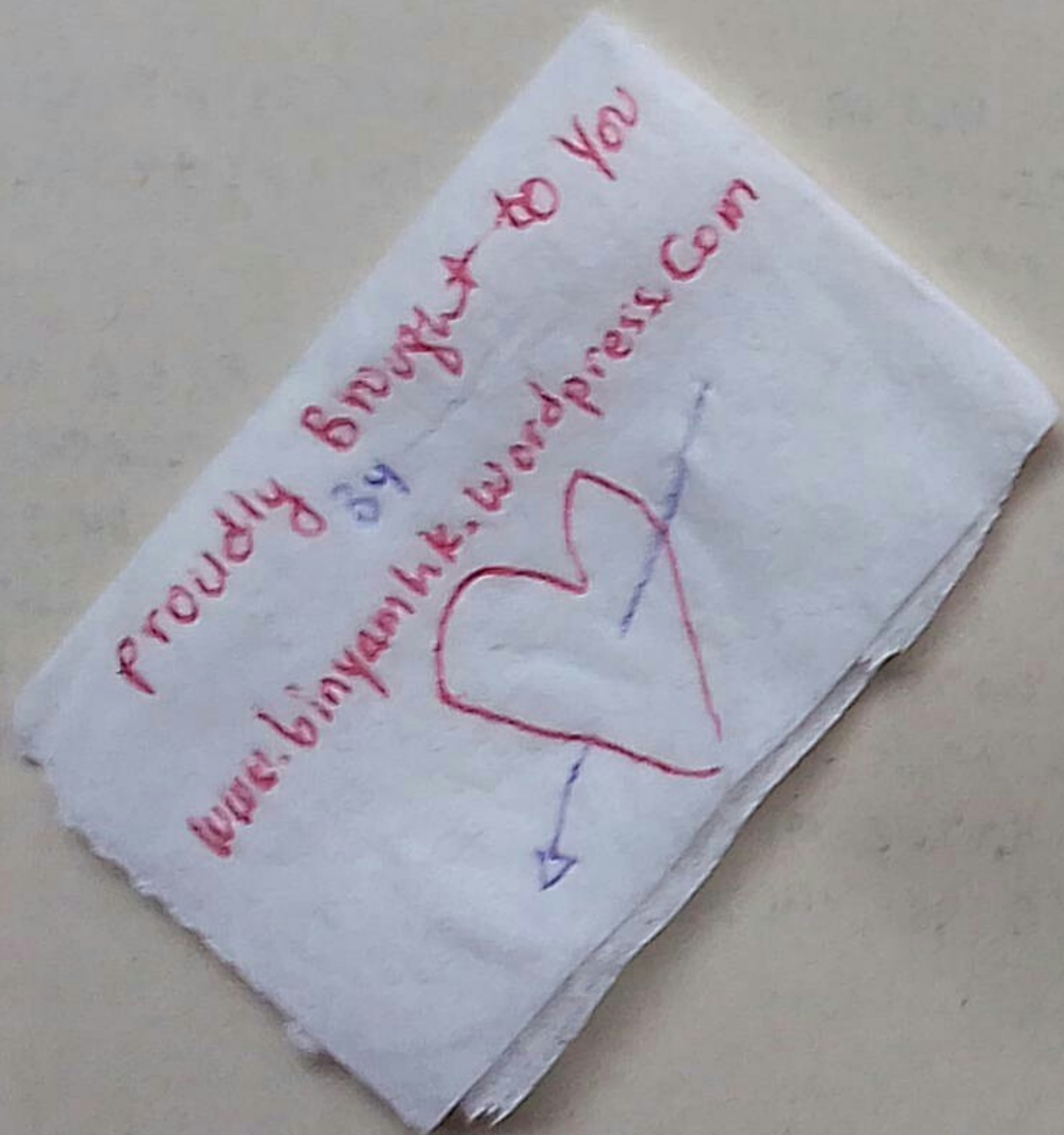

- የምንገነባት ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ለሕዝቧ ሁሉ በአክሲዮን ሊዳረስ የሚችል የልማት ሥርዓት እንዲኖራት የሚያስችሉ ሂሳብ ልማት ሁኔታዎች ምን ይመስላሉ?

- የተዘጋጁ የተፈጥሮና የባሕር ሊኮኖሚያዊ ሥርዓት ለመለወጥና ለመቀየስ በአብዮታዊነት ሂደት ውስጥ ምን ተከናውኗል? ወደ ፊት ምን ቢደረግ ይቻላል? ለሚሉ ለመሳሰሉ ጥያቄዎች መልስ ለማሰባሰብ እንድንችልና ኢትዮጵያን ባጠቃላይ ከጠረፍ ጠረፍ ባይነ ህሊና ለመቃኘት የሚያስችል አጭቀት እንዲኖረን ማድረግ ተደርጓል፡፡

1. የኢትዮጵያ ምድር ተፈጥሮአዊ ባህርያት

1.1 ሂሳብ ልማት አቀማመጥ መጠንና ወሰን

ከባለ ሀገራዊ ምድር ላይ ሀገራዊ ሥፍራዎች ያሉት አቀማመጥ በተለያዩ መንገዶች ይገለጻል፡፡ ከነዚህ የሀገራዊ ሥፍራዎች ሁሉ የተለመደው የአስተርፍሚያዊ አቀማመጥ ይባላል፡፡ ከዚህ የአቀማመጥ መገለጫ ዘዴ የሳቴላይትና የሎንግ ቲሞ መስመሮችን እንጠቀማለን፡፡ በዚህ አገልግሎት ኢትዮጵያ ከ3 ሰዓት ሳቴላይት ሰዓት 18 ሰዓት ሳቴላይት /ከዋያ ሰዓት ሳቴላይት/ ና ከ33 ምሥራቅ ሎንግ ቲሞ ሰዓት 48 ምሥራቅ ሎንግ ቲሞ /ከአካባቢ አካባቢ ሰዓት የሚለካው ምሥራቅ የጠረፍ ጠረፍ/ ባለው ሥፍራ ተገኛለች፡፡

የአገሪቱ ሀገር ሂሳብ ልማት አቀማመጥ በሀገሪቱ የተፈጥሮና የባሕር ሊኮኖሚ ሁኔታ ላይ በዙፍ ተጽዕኖ ሊኖረው ይችላል፡፡ ለምሳሌ የአየር ንብረት ሁኔታ፣ የዓለም አቀፍ ገንጠል ሁኔታ፣ የተራንስፖርት ሁኔታ ከባለ ጥቂቶቹ ናቸው፡፡

ኢትዮጵያ 1,233,600 ስኩዌር ኪሎ ሜትር ስፋት ያላት ሀገር ስትሆን በአስተዳደራዊ ክፍፍል መጠናቸው በሚለያይ 14 ክፍለ ሀገራት፣ 102 አውራጃዎችና 580 ወረዳዎች ተከፋፈላለች፡፡

ኢትዮጵያ አራት ሀገራትና የቀይ ባህር ታገራታለች፡፡ የዚህ ወሰን ጠቀላላ ዙሪያ ርዝመት ወደ 6,000 ኪሎ ሜትር ያህል ይሆናል፡፡ /ካርታ 1/

የኢትዮጵያ-ሱዳን ወሰን	2,220 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ኳንያ ወሰን	760 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ሶማሊያ ወሰን	1,600 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ሊቢያ ወሰን	420 ኪ.ሜ.
የቀይ ባህር ጠረፍ መስመር	1,000 ኪ.ሜ.
ጠቀላላ	6,000 ኪ.ሜ.

ከዚህ ነጥብ ጋር ስለሌት ዳኛ የወሰነ ክልል ታሪካዊ አመጣጥ አገልግሎት ነጥቦችን አገልግሎት፡፡ የሀገሪቱ ድንበር ሁሉ በሦስት አበይት ሁኔታዎች መሠረት የተከለሉ ናቸው፡፡

እነዚህም፡

ሀ/ የተፈጥሮ ድንበሮች /ወሰኖች/ ለምሳሌ ወንዞች፣ ተራሮች፣ ሰዶች ወዘተ

ለ/ የግንባታና በሥራ ስራ ስራ ድንበሮች /ወሰኖች/

ለ/ በካርታ ላይ የተወሰኑ ነጥቦችን በመጠቀም በመስመር በጥያቄ የተሠሩ ናቸው፡፡

በመሠረት የሀገሪቱ ድንበር በተፈጥሮ የተሰጠ ሳይሆን በታሪካዊ በሙሳዊነትና ከወጣዊ ኃይሎች ጋር በሚያደርጉት ተገላ የሚፈጠር የየታሪካዊ ሂደት ውጤት ነው፡፡

ዛረ በብዙ የአፍሪካ ሀገሮች የምናየው ቅጥ ገዢዎች የፈጠሩት ውን ደንቃዎች፣ ግንባታና በሥራ ስራ ስራ ስራ የሚሄዱ ሰው ሠራተኛ ወሰኖችን ነው፡፡ ይህም ለብዙ ግሪቶች ሀገሮች የወሰነ ገጭት መፈጠርና መናፋት ምክንያት ሆኗል፡፡

ኢትዮጵያ ክልሏ ሆኖ የኖረው በታሪካዊነት የነበረውን መሪነት ከ1850 ዓ.ም ቀደምት በኋላ ለመጠቀም ብዙ ወገን ሥታት ዋክረው እንደነበር ከታሪክ እንረዳለን፡፡ ይህን ለመከላከል ኢትዮጵያውያን ብዙ መሰዋዕትነት የተከፈለባቸው አያሌ ጦርነቶችን ተዋገተዋል፡፡

ኢትዮጵያ በተለይ በአዲዋ ጦርነት በዘመኑ ኃያል የሥራ ፕሮግራም በተሰጠ በነበረችበት በኢኮኖሚ ላይ ድህነት ከተቀናጀች በኋላና በ1950ና በ2050 ዓ.ም ቀደምት መጋጠሚያ ላይ ከግሪቶች ጋር በርካታ የድንበር ስምምነቶችን አደርጋ ነበር፡፡ በጊዜው የኢትዮጵያ ለቀሳፅ ሀገሪቱ ከቅጥ ገዢዎች ጋር ነበር፡፡ የሕዝብነትን መጥቀስ

ይቻላል፡፡

1/ 1819 ምኒልክ ኔራዚኒ ስምምነት
በኢትዮጵያና በቀደም የኢኮኖሚ ስምምነት ላይ

2/ 1897 የመከፈን ርዕስ ስምምነት
በኢትዮጵያና በቀደም የከፈላቸው ስምምነት ላይ

3/ 1897 የፈረንሳይና ኢትዮጵያ ስምምነት
በጅቡቲና ኢትዮጵያ ወሰን

4/ በ1896 ና በ1902 ዓ.ም. መካከል ከአንገሊዝ መንግሥት በኢትዮጵያና በሱዳን ወሰን ላይ ስምምነቶች ተደርገው ነበር፡፡

የኢትዮጵያ ድንበሮች የረጅም ጊዜ ታሪካዊ ሂደት ውጤቶች ናቸው፡፡ ከግሪቶች ጋር በተለይም ከሰሜን ተስፋፊዎች ጋር በድንበርና በገዛት ጥያቄ ላይ ያሳተ አቋም ይገኛል፡፡

1.2 ኢትዮጵያዊ አፈጣጠርና የማዕደን ሀብት

1.2.1 ኢትዮጵያዊ ታሪካዊ ሂደቶች

የአገሪቱ ሀገር መልክዐ ምድራዊ ሁኔታና ባህርይ እንደሌሎች ነገሮችና ከሰተቶች ሁሉ የጥያቄ ስንቅስቃሴ ውጤት ነው፡፡ የመሪነትን መልክዐ ምድርና ከርስ ምድር ባህርይ በዘመናት ውስጥ የሚለዋወጡ በተቃራኒ አቅጣጫ የሚሠሩ ሁለት ኃይሎች አሉ፡፡ እነሱም ተከትሎ ኃይሎች /የምድር ውስጥ ኃይሎች ለምሳሌ አባት ገጥራ፣ የመሪነት መነቃነቅ/ ና ገራዊነትና ኃይሎች /ከምድር ላይ ያሉ መሪነት ሽርሽሪ ኃይሎች ለምሳሌ ወንዞች፣ ነፋስ፣ ባህር፣ በረዶ/ ተሰላው ይጠራሉ፡፡

በነዚህ ኃይሎች ምክንያት ከላጥቂ ረባና መሪነት ሲጠሉ ግንባታዎችና ተራራዎች ሲገነቡ፣ በአባት ገጥራና በመሪነት መናወጥ ሳሊያ የምድር ገጽቶች ሲሰባበሩ፣ ሲተጣጠሩና ተራራዎች ሲፈጠሩ

የተለያዩ መልክዐ ምድሮች ይፈጠራሉ፡፡ ይህ የመልክዐ ምድር መለዋወጥ ለመገመት በሚያፋገት ረጅም ዘመን የሚሳካ እንጂ በአጭር ጊዜ ውስጥ የሚታይ አይደለም፡፡

የራሱን መልክዐ ምድራዊና ከርሱ ምድራዊ ለውጥ የምንለክበት ጊዜ የኢኮኖሚካዊ የጊዜ ሰለፍ ይባላል፡፡ የዚህ የጊዜ ሰለፍ አከፋፈል መሠረት አለቶችን የሚፈጥሩ ማዕድናት ከአገሪቱ መልክ ወደ ሌላ ለመለወጥ የሚችሉት ዘመን በዚያው ነው፡፡ ይህ ሂደት በቢሊዩንና በሚሊዩን የሚቆጠሩ ዓመቶችን የሚፈጅ ነው፡፡ በዚህ መሠረት የኢኮኖሚካዊ ታሪክ በአራት ዋና ዋና ዘመናትና አነስ ባሉ ክፍለ ዘመናት ተከፋፈሏል፡፡ በዚህ የኢኮኖሚካዊ ታሪክ ውስጥ በየዘመናቱ በምድረ ኢትዮጵያ የነበሩት ክንውኖች እንደሚከተለው ሆኖ እናገኛለን፡፡

1/ የፕሪ ከምብሪያን /ቀደመከምብሪያ/ ዘመን፡-ይህ ዘመን ከ600 ሚሊዩን ዓመት በፊት ጀምሮ እስከ 4.5 ቢሊዩን ዓመት በፊት ያለውን ያመለክታል፡፡ ከዘመኑ ርቀት የተነሳ በዚህ ዘመን በላክበረው ኢኮኖሚያዊ ክንውን ያለን ዕውቀት በጣም የተወሰነ ነው፡፡ በዚህ ዘመን የኢትዮጵያ ምድር ወጣ ገባ የሚጠቀሙ ተራራማ እንደነበረ ይታወቃል፡፡ የዚህ ዘመን አለቶች የመጀመሪያዎቹ ቀዳሞት አለቶች ናቸው፡፡ አለቶቹም መሠረት አለቶች /ቢዛሚንት ኮምፕሌክስ ወይም ኮሪቦታላይን አለቶች/ አየተገኙ ይጠራሉ፡፡

እነዚህ አለቶች ከዚያ ዘመን በኋላ በሌሎች አለቶች ከምቹት የተሸፈኑ ቢሆኑም አለፍ አለፍ ከፍተኛ የወገዝ መሸርሸር በደረሰባቸው ቦታዎችና በሌላ አለት ሳይሸፈኑ በቀሩ ጥቂት አካባቢዎች ተገልጦ ይታያል፡፡ ለምሳሌ፣ በጌንደር፣ በምዕራብ ኢትዮጵያ በአባይና በገባርቹ ጉዳብ ውስጥ፣ በደቡብ ኢትዮጵያ አለፍ አለፍ በገጠ-ገፋና በቢላዎ፣ በምሥራቅ ኢትዮጵያ በሰረርጌ ክፍለ ሀገር በዋሲ ሸበሌ ወገዝ ወነሻ ጉዳቦች አካባቢ ይታያል፡፡

የኢትዮጵያ የብረታ ብረት ማዕድን ሀብት ባጠዛኛው ከነዚህ የቀደመ ከምብሪያዊ አለቶች ጋር የተያያዘ ነው፡፡

2/ የፖሊዮዘክ ዘመን /ከ225-600 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

ይህ ከፕሪ ከምብሪያን ዘመን ቀጥሎ ያለው ተከታይ ዘመን ነው፡፡ ይህ ዘመን ተራራማና ጉርበጥባጣ የነበረው የፕሪከምብሪያን ገጽ ምድር በማያቋርጥ መሸርሸር ወደ ሜዳ ማነት የተለወጠበት ዘመን ነበር፡፡ በዚህ ዘመን በኢትዮጵያ የአዲስ አለት መፈጠር እንዳልነበረ ይታወቃል፡፡

3/ የሜዮዘክ ዘመን /ከ70-225 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

በዚህ ዘመን በፖሊዮዘክ ዘመን ሜዳ ሆኖ የነበረው የአፍሪካ ቀንድ ጠቀላላ መስመጥና ማመጥ ደርሶበት ነበር፡፡ በዚህ የመስመጥና የማመጥ ሂደት ውስጥ በምድረ ኢትዮጵያ ሦስት ዓይነት አለቶች ተነባብረው ተፈጥረዋል፡፡ እነዚህም አለቶች ከታች ወደላይ የአዲገራት ሳንደስቶን፣ አንጣሎ ሳይምስቶንና የሳይኖው ሳንደስቶን በመባል ይታወቃሉ፡፡

ሀ/ አዲገራት ሳንደስቶን /አሸዋ-ድንጋይ/

በመጀመሪያው የሜዮዘክ ዘመን መላው የአፍሪካ ቀንድ ከሰሜን ምዕራብ ወደ ደቡብ ምሥራቅ ጋደል ባለ ሁኔታ እየሰመጠ ቢሄድ ከደቡብ ምሥራቅ ያለው ባህር ወደ መሀል እያጥለቀለቀ ይገባል ነበር፡፡ የዚህ ወደ ውስጥ እየገባገባ የሚሄድ ባህር በጠርዙ ላይ ያከማቸው ደለል ዛሬ የአዲገራት አሸዋ ድንጋይ እያልን የምንጠራውን አለት ፈጠረ፡፡ የዚህ አለት ከምቹት ባህሩ እስከ አጥለቀለቀበት የምዕራፍ ኢትዮጵያ ቀለቀለታማ አካባቢዎችና እስከ አሰመራ አካባቢ ድረስ ይገኛል፡፡ የዚህ አለት ከምቹት የተለያየ ከፍታ ሲኖረው አለፍ አለፍ እስከ 1,500 ሜትር ይደርሳል፡፡

ለ/ አንጣሎ ሳይምስቶን /ኖራ ድንጋይ/

ይህ ቀጥሎ የተፈጠረው አለት ሲሆን የተፈጠረውም ባህሩ አጥላቀልቆ በቀየበት ሥፍራ ሁሉ በነበረው ዝቅጠት ከምቸት ነው፡፡

ጠ/ የሳይኖው ሳንድብተን /አቨዋ ድንጋይ/

ይህ አለት የጃቦዘይክ ዘመን የመፈረሻው የአለት ከምቸት ነው፡፡ በባህር ተጥላቀልቆ የነበረው የአፍሪካ ቀንድ የዛሬ 180 ሚሊዩን ዓመት በፊት አካባቢ ሰምጦ ከነበረበት ከፍታ ወደ ሳይ ሲያምጥ ባህሩ ወደቀደሞው በታው ማፈገፈገ ነበረበት፡፡ በዚህ የሚያፈገፍገ ባህር ጠርዝ ሁሉ በነበረው ደለል የሳይኖው ሳንድብተን እየተሻለ የሚጠራው አለት ተፈጠረ፡፡

4/ የጃቦዘይክ ዘመን /ከ70 ሚሊዩን ዓመት በፊት እስካሁን/

ይህ የጃቦዘይክ ዘመን ወደ ሁለት ክፍለ ዘመናት ይከፈላል፡፡

ሀ/ የቲርቫሪ ክፍለ ዘመን /ከ2-70 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

በዚህ ዘመን ወደሳይ እየተነሳ ይሄድ በነበረው የኢትዮጵያ ምድር ሳይ በደረሰው መሰባሰብና መሰጠቅ ሳይም በጣም ከፍተኛ መጠን የነበረው ሳይ /ፈሳሽ አለት/ ከውስጥ እየወጣ ተከመረ፡፡ ይህ ከምድር እስከ 3,500 ሜትር ድረስ ከፍታ ስለነበረው ተራራዎችን ለመፍጠር ቻለ፡፡

በዚህ ዘመን በደረሰው የምድር መሰጠቅ ሳይም በመሀል ኢትዮጵያ ዛሬ የምናውቀው የኢትዮጵያ ስምጥ ሸለቆ ተፈጠረ፡፡

ለ/ የኪተር ነፍሰ ክፍለ ዘመን /ከ2 ሚሊዩን ዓመት በፊት እስካሁን/

በዚህ ክፍለ ዘመን የታዩት ዋና ዋና ክስተቶች የእባታ ገጥራ ፍንጻቻና የአፋር ተራሮች መፈጠር፣ የኢርትራ ጠረፍቶች የአፋር ሜዳና የዓህሳክ ደሴቶች ባህር ወለዱ፡፡

ከምቸት ወፈጠር፣ ከዚህ ዘመን በፊት ሠፊና ጥልቀት በታደዘው የነበሩ የስምጥ ሸለቆ ሀይቆች ውስጥ አንዳንዶቹ በሙቀት ሳይም መጠንና ጥልቀታቸው ሲቀንስ ሌሎች ደገሞ ጠርሶ ሲደርቁ የተፈጠሩ ሰይጣኖች ወለዱ ከምቸቶች ናቸው፡፡

1.2.2 የሚዕድን ሀብት ከምቸትና ሥርዓት

ቀደም በለን አንዳንዳቸው በረታ በረታ ሚዕድናት ባብዛኛው ከቀደም ከምብሪያን አለቶች /ቤዘመንት ከምጥላክስ/ ጋር ያሉ ናቸው፡፡ በረታ በረታ ያለሆኑ ሚዕድናትም በኢትዮጵያ ይገኛሉ፡፡

ኢትዮጵያ በዙፍ ዓይነት የሚዕድን ሀብት አላት ተብሎ ቢታመን ገና በሠፊና ጥልቀት ጥናት መጠኑ አይነተኛ ሥርዓት መረጋገጥ አለበት፡፡ በታሪካዊ የኢትዮጵያ የታክኒክ ሥልጣን ባብዛኛው ከአጽዋት ውጤቶች ጋር የተያያዘ ነበር፡፡ መሣሪያዎችን ባብዛኛው የዕጽዋት ውጤቶች ነበሩ፡፡ በዚህም የተነሳ የቀየ የሚዕድን ሀብት ለጥንታዊ በኢትዮጵያ አልነበረም፡፡ ቢኖርም በርቃ በርቀ ለነበሩት ለወርቅ፣ ፕላቲኒየም በረታ በመጠኑ፣ ጩታ፣ ሽክላ ድንጋይና የመሳሰሉትን በቻ የመለከተ ነው፡፡ ይህም አንኳን ቢሆን የአገጥረጥነት ሥራ የተናቀና ሠራተኞችም የተገፉ ስለነበሩ በጣም ኃላፊ ነበር፡፡ ዘመናዊ ሥልጣን ከከፍተኛ የሚዕድን ሀብት አጠቃቀም ጋር አብሮ የሚሄድ ነው፡፡ አሁን ስለሌለ የሚዕድን ሀብት ባለን ዕውቀት መሠረት ኢትዮጵያን ከገንዘብ የአፍሪካ ሀገሮች ጋር ስናወዳደር በሚዕድን ሀብቷም ነቶ በሉ ለመናገር ያስቸገራል፡፡

መጠናቸው እነሱ ተኛ ቢሆንም በዙፍ ዓይነት ሚዕድናት በኢትዮጵያ አሉ፡፡

<u>በረታ በረታ ሚዕድናት</u>	
<u>ሚዕድን</u>	<u>የሚገኝበት አካባቢ</u>
ፕላቲኒየም	ወለጋ
ወርቅ	ኤርትራ፣ ተገራይ፣ ወለጋ፣ ሲዳሞ፣ ጉጽም፣ ከፍ
መዳብ	ኤርትራ፣ ጠረር፣ ተገራይ፣ ሲዳሞ

/ ቲን/ የቀር ቀር ማዕደን	ሰረር
/ ለዱ/ አርባስ	ሰረር፣ ሌርተራ
በረተ	ሌርተራ፣ ተገራይ፣ ወለጋ፣ ከፋ፣ ሸዋ
ኒኳል	ወለጋ፣ ሰረርጌ፣ ሲዳሞ
ከርጫ የም	ወለጋ፣ ሲዳሞ
ተንገሰተን	ሲዳሞ ፣ ኢሉባቦር
ዬ ኒ የም	ሰረርጌ፣ ሲዳሞ
ከባልተ	ሲዳሞ፣ ወለጋ፣ ሰረርጌ

በረተ በረተ ያለሆኑ ማዕደናት

ማዕደን	የሚገኝበት አካባቢ
ጠጫ ፖታቦ	ተገራይ፣ ሌርተራ፣ ባሌ
ከሰለ	ሌርተራ፣ ሸዋ፣ ወለጋ፣ ወሎ፣ ጌንደር
ፐተርሊ የም/ ነጻጅ/	ቀይ ባህር ጠረፍና ሶጋዳን
ጂንሰዎ	ሸዋ፣ ሌርተራ፣ ሰረርጌ
ዴፕ	ሌርተራ
አበቤበቱስ	ሰረር፣ ሌርተራ
ማይካ	ሰረር፣ ሌርተራ

1.3 የኢትዮጵያ መልከዐ ምድር

1.3.1 መልከዐ ምድራዊ ክፍፍል

ቀደም በሰን ባሳገሩት የኢትዮጵያ ሂደቶች ምክንያት ምድረ ኢትዮጵያ የተለያዩ ገጽታዊ ባሕርይ ይታይባታል፡፡ ይህ የኢትዮጵያ ሂደት ኢትዮጵያን ወደ ተለያዩ መልከዐ ምድራዊ ክፍሎች ወይም ቀጠናዎች ከፍሏት እናያለን፡፡ ዋነኛው መልከዐ ምድራዊ ክፍፍል የቀሳና የደጋ ክፍፍል ቢሆንም እነዚህ ደጋዎች ወይም ቀሳዎች የተያያዙ ሳይሆኑ በየቦታው ተቀራርሰው የሚገኙ ናቸው፡፡

የኢትዮጵያን ምድር ባጠቃላይ ወደ ሦስት ዋና ዋና መልከዐ ምድራዊ ክፍሎች ከፋፍሎ መመልከት ይቻላል፡፡ እነዚህም

1/ የሰዎች ሽለቆ

2/ የምዕራብ ደጋዎችና ቀሳዎች

3/ የደቡብ ምሥራቅ ደጋዎችና ቀሳዎች ናቸው፡፡ /ካርታ 2/

1.3.1.1 የሰዎች ሽለቆ

የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቆ ከሰዎች ኢትዮጵያ አንስቶ እስከ ሰረርጌ ደጋዎች ወሰን ድረስ በቀጥታ ወደ ደቡብ፣ ከዚያም ወደ ደቡብ ምዕራብ ዘወር ብሎ እስከ ኳንያ ወሰን ድርሳል፡፡ የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቆ ከሰር ያለበት የዛሬው የሚዘላቀው ተለቀ ሰዎች ሽለቆ አካል ነው፡፡ በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የዚህ ሽለቆ ርዝመት 1700 ኪ.ሜትር ያህል ይሆናል፡፡ የወደጌን ሰፋ ተበላጭ 50 ኪሎ ሜትር ያህል ሲሆን ከሽለቀው ወለል እስከ አፋፍ ድረስ ያለው ርዝመት ከ200 እስከ 1500 ሜትር ባለው ውስጥ ይለያያል፡፡

የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቆ የተለያዩ የተፈጥሮ የሰጪዎች ሊባኖሚ ባሕርይ ያት የሚያዳክት እንዲኖረው ወጥ ጠቀላላ ባሕርይ አይታይበትም፡፡ ይህን የሰዎች ሽለቆ የተፈጥሮ ባሕርይ ተገን መሠረት በማድረግ ወደ 4 መካፈል ይቻላል፡፡ እነዚህም ከፍሎች 1/ የቀይ ባሕር ሜዳ 2/ የአፋር አካባቢ 3/ የጠይቆች አካባቢ 4/ የጠጫ ባህር ቀረ ናቸው፡፡

ሀ/ የቀይ ባሕር ጠረፍ ሜዳ፡-

ይህ የሰዎች ሽለቆ ክፍል ከራስ ካሳር አንስቶ የቀይ ባሕርን ዳርቻ ይዞ እስከ ደቡብ ወሰን ድረስ የሚዘላቀው ነው፡፡ አካባቢው በጣም ደረቅና ሙቀት የሚጠባበቅ ስለሆነ እርሻ ተስፋፋ ተሰጥቶ የሚታይበት አይደለም፡፡ የዚህ አካባቢ ነዋሪ ሕዝብ /ከከጥቁ በስተቀር/ ባብዛኛው ዘላን ነው፡፡ ከዘናቡ በጣም እነሱ ተኝነት የተነሳ ወንዞች ተንገሾችና በበጋ ወራት የሚደርቁ ናቸው፡፡

በዚህ አካባቢ አሁን ባለገበት ሁኔታ የሚታየው የልማት ተስፋ ባብዛኛው ቀይ ባህር ሀብት ጋር የተያያዘ ነው። እንደ አሣ ሀብት ልማት፣ የጤህ ሀብት ልማትና የወዘናና አገልግሎት ኢንፋንትሪያቸ ሊጻበሩ የሚገባቸው ናቸው።

ለ/ የአፋር ክልል፡-

ይህ አካባቢ አልፎ አልፎ ከሚያዩት ገዢዎች በስተቀር በጣም ዝቅተኛና ለጥ ያለ መሬት ነው። በዚህ የሰዎች ሽለቀ ክፍል ውስጥ ወደ 7000 ሰቶች ኪሎ ሜትር ስፋት ያለውና ከባህር ወለል በታች እስከ 120 ሜትር ጥልቀት ያለው የደን ከል ጉዳግ ወይም የኮባር ሰዎች እየተከለ የሚጠራው ሥፍራ ይገኛል። ከሰዎች ሽለቀው ክፍሎች ተለቀ ይህ ክልል ነው።

አካባቢው በጣም ዋቃትና ደረቅ በመሆኑ ዘላኛች አገገን የማይደርሰው ብዙ ሥፍራ አለው። በዚህ አካባቢ በገለጽ የሚታየው የልማት ተስፋ የጤህ ሀብት ልማትና የምድር አገልግሎት ኃይል /thermal energy / ማግኘት ናቸው።

ለ/ የሀይቆች አካባቢ፡-

ከተለቀ የአዋጥ ደሰደደ አገሰት እስከ ጣም ፍሳሽ ቀረ ደረሰ ያለውን ያጠቃልላል። የዚህ አካባቢ ዋነኛ መለኮች ያለተቀረጠ ሜዳዊ መሬት የሚባሉና በብዛት ሀይቆች የሚገኙ በት መሆኑ ነው። የቀያን ሰው ሠራሽ ሰይቅ ጨምሮ ሰዎች ዋና ዋና ኃይቆች በዚህ አካባቢ ይገኛሉ።

ስይቅ	ስፋት	ከፍተኛ ጥልቀት
ቀያ	250	9
ዝቆይ	434	4
ሳንጋኖ	230	46
አቢያታ	205	19
ሻላ	409	250
አቀሃ	129	10
አባያ	1160	13
ጣም	551	10

ከሌሎች የሰዎች ሽለቀ ክፍሎች ጋር ሲወዳደር በዚያ ያለ ዝናብ የሚያገኘና ሙቀትም በረዱ ያለ ነው። በዚህም የተነሳ የአህል አርሻና የዘላን ነጭ ተደባለቀው ይታወቃል።

በዚህ አካባቢ ከሀይቆች ጋር የተያያዘ የልማት አገልግሎት አሁን ካለበት ደረጃ በብዙ አጥፍ ለማሳደግ ይቻላል። አርሻ፣ ኢንፋንትሪያ፣ የአሣ ሀብትና ተሪዝም በከፍተኛ ደረጃ ሊስፋፋና ብዙ ጥቅም ሊያስገኙ የሚችሉበት አካባቢ ነው።

መ/ የጤህ ባሕር ቀረ፡-

በጣም ወጣ ገባና ብዙ የከፍታ ልዩነት ይታይበታል። አካባቢው ዋቃትና ደረቅ ነው። በሙቀትም የተነሳ የጤህ ባህር እየደረቀ በመሄድ ላይ አካባቢው በደንብ ያለተጠና ሰላ ለሆነ የወደፊት የልማት ተስፋውን ለመጠቀም አስቸጋሪ ነው። በዚህ አካባቢ የልማት ይዘቱን ለማወቅ የሚያስችል ጥናትና ምር ምር በጣም አስፈላጊ ነው።

1.3.1.2 የምዕራብ ከፍተኛና ዝቅተኛ መሬቶች፡-

ይህ ክፍል ከሰዎች ወደ ደቡብ ከኤርትራ እስከ ገጠ-ገፋ በምዕራብ ምሥራቅ ከኢትዮጵያ ሱዳን ወሰን እስከ ምዕራባዊው የሰዎች ሽለቀ አፋፍ ያለውን ሥፍራ ያጠቃልላል። የኢትዮጵያ ምድር 55% ያህል ስለሚይዝ ይህ የወለከወ ምድር ክፍል ከሁሉም ተለቀ ነው።

የዚህ አካባቢ አብዛኛው አካል ደጋው ክፍል ሲሆን ይህም የኤርትራና ተገራይ ደጋዎችን፣ የማዕከላዊ ሰዎች ወጣ ገብ ተራ ሮቶችን፣ የሽዋን ደጋ ሜዳዎችንና የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያን ደጋ ሜዳዎችን ይጠቀሳሉ። የቀላው ክፍል ደገፍ የአገሳባና ባርካ ቀላዎችን፣ የተከዜ ቀላዎችን፣ የአባይ ሂንደር ቀላዎችን፣ የባር ቀላዎችንና የጌራ ቀላዎችን ይይዛል።

ሀ/ የምዕራብ ከፍተኛ መረቶች

ሀ.1 የኦርተራይ ከፍተኛ መረቶች:-

ከተከዘ አካባቢ አንባቢ ወደ ሰዓን ሊት ይገኛል ሱዳን ወሰን ይደርሳል፡፡ ሥፍራው የተከዘ የባሪካና የመረብ ወንዞች ገባሮች መነሻ ስለሆነ ለዘመናት ሲታረሹና ሲታጠቡ የኖረ ስለሆነ አፈራ መሆን ነው፡፡ እጽዋትም በጣም አነስተኛ ናቸው፡፡ በአካባቢው የአፈር አንክበካቤ ተጠናክሮ ካልተካሄደ ለርሻ ልማት ያለው ተስፋ የታወቀ ነው፡፡

ሀ.2 የጃዕባላዊ ሰዓን ወጣ ገብ ከፍተኛ መረቶች:-

የጉጃዎ፣ የወሎና የጉንደርን የተራራ ሰንሰለቶች ያጠቃልላል፡፡ የሰዓን ተራሮች፣ የሳሌባ ተራሮችና የጤቄ ተራራዎች እዚህ ከሌላ ውስጥ ይገኛሉ፡፡ ወጣ ገብና ገደላገደላማ ተራሮች ይበዛቸዋል፡፡

ሀ.3 የቮዋ ከፍተኛ መረቶች:-

የቮዋን ከፍለ ሀገር ደጋ መረቶች ያጠቃልላል፡፡ ከዚህ ደጋ አካባቢ የሚነሱ የአባይ ገባር ወንዞች አለፍ አለፍ ባለው ከገመሱት ጉዳብና ከጥቂት ተራሮች በስተቀር በአብዛኛው ሜዳ ነው፡፡

ሀ.4 የደቡብ ምዕራብ ደጋ ሜዳዎች:-

የወለጋን የኢላባርና የጋሙጉን የተወሰኑ ከፍሎች ያጠቃልላል ወጣ ገባ የሚበዛው ደጋ ነው፡፡ ጳጳሳ፣ ገደብ፣ ጳጳሳ፣ ጌ አንጻሥ የባር የአኮቦና የጌላ ወንዞች መነሻ ይህ አካባቢ ነው፡፡ ይህ አካባቢ ከሌሎች ሥፍራዎች ሁሉ ከፍተኛውን ዝናብ የሚያገኝ የኢትዮጵያ ክፍል ነው፡፡ በዙ በጤረ ሰባቸና ቋንቋዎች የሚገኙት ሲሆን በሰሜን ምርተም የታወቀ ነው፡፡

ለ/ የምዕራብ ዝቅተኛ መረቶች:-

ለ.1 የአንባቢ ባርካ ቀላ:-

የአንባቢ-ባርካን ወንዝ አካባቢ ያጠቃልላል፡፡ በጣም አነስተኛ ዝናብ ስለሚያገኝና አፈራም ለረጅም ጊዜ የተሸረሸረ በመሆኑ የአዘርዕት እርሻ በጣም የተወሰነ ነው፡፡ በመሆኑም በአብዛኛው የዘላኛ መኖሪያ ነው፡፡

ለ.2 የተከዘ ዝቅተኛ መረቶች:-

የተከዘን ወንዝ ጉንና ጉን ይዞ ያለው ቀላ ነው፡፡ ለእርሻ አስተማማኝ ያልሆነ አነስተኛ ዝናብ ይጥልበታል፡፡ የባቲት ሁመራ ሰፊ እርሻ ውጤትና ከዚህ የሚገኘው ልምድ ለአካባቢው ልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንደሚኖረው ይታወቃል፡፡

ለ.3 የአባይ ደንደር ዝቅተኛ መረቶች:-

ከመተላለፍ አካባቢ ተነስቶ ወደ ደቡብ አባይ ደቡብ ጉን ያለውን ሥፍራ ያጠቃልላል፡፡ አካባቢው በዙ ወንዞች አቋጠውት ስለሚያልፉ በመሰኛ ሌላ የሚቸል እርሻ ሊሰፋፋበት የሚችል ነው፡፡

ለ.4 የባር ዝቅተኛ መረቶች:-

ከምዕራብ ቀላዎች ሁሉ ተለቁ ሲሆን በጣም ለጥ ያለ ሜዳ ነው፡፡ ከወለጋና ከኢላባር ደጋ አካባቢዎች የሚነሱ በዙ ወንዞች በመሆኑ ስለሚያልፉ በመሰኛ ሌላ የሚቸል አካባቢ ነው፡፡ ባሁኑ ወቅት አካባቢው ከከፍተኛ የሠፈራ ፕሮጀክቶች አካባቢ አንፋ ነው፡፡

ለ.5 የጌራ ዝቅተኛ መረቶች:-

አንፃገደ ሂሳገራፈሮች ወደ ሰሜን ሸለቆው ክፍለ ደረርቶታል፡፡ በጣም ከፍተኛ ጡቀትና ከ600-1000 ሜ.ሜትር ሊደርስ የሚችል ዝናብ በዓመት ይገኛል፡፡ ይህ አካባቢ በደንብ ያልተጠናና ምርምር የሚያሻው ነው፡፡

1.3.1.3 የደብዳቤ ምሥራቅ ከፍተኛና ዝቅተኛ መረቶች፡-

ከሰዎች ሽለቆው በስተምሥራቅ የሚገኘው ሁለተኛው ተለቅ መለኮ
ከዐ ምድራዊ ክፍለ ሰሠን የቀሳው ክፍለ በርከት ብሎ ይታይበታል፡፡
ደጋው ክፍለ የአርሲ-ባሉ-ሲዳሞ ደጋና የሰረርጌ ደጋ ሲይዝ
ቀሳው ክፍለ ደገፍ የዋሲ ሽበሉን ጫና የገናሉን ጫ ይይዛል፡፡
ሀ/ የደብዳቤ ምሥራቅ ከፍተኛ መረቶች፡-

ሀ.1 የአርሲ-ባሉ-ሲዳሞ ከፍተኛ መረቶች፡-

የደጋው ደብዳቤ ምዕራባዊ ክፍለ ሰሠን እንደ ጥላሎ ባት
ተራራዎች ዓይነት ተራራዊ ከፍታ በታያች ያለበት ነው፡፡ ዝናባማ
አካባቢ ስለሆነ የገናሉና የዓቀ ወንዝ ገባርቶ ከዚህ አካባቢ ይነ
ባሉ፡፡

ሀ.2 የሰረርጌ ከፍተኛ መረቶች፡-

ጫናና ወጣገባ ሰሠኑ የዋሲ ሽበሉ ምሥራቃዊ ገባርቶ ወንዞች
የሚነሱት አካባቢ ነው፡፡ ይህ አካባቢ በጣትና በሰፍ ምርት የታ
ወቀ ነው፡፡

ለ/ የደብዳቤ ምሥራቅ ዝቅተኛ መረቶች፡-

ለ.1 የዋሲ ሽበሉ ዝቅተኛ መረቶች፡-

የዋሲ ሽበሉን ወንዝ ታችኛውን የፍሳሽ ክልል የሚይዝ ሰሠን
በጣም አነስተኛ ዝናብ ይዘገበበታል፡፡ ይህ አካባቢ የሰፍ አርሻ
ለባፋባት የሚቻል ነው፡፡

ለ.2 የገናሉ ዝቅተኛ መረቶች፡-

በአባዛኛው አልከራገና የምሥራቅ ቦረናን ጥቂት ክፍለ ይይ
ዛል፡፡ የሰፍ አርሻ ልማት እንቅስቃሴ የዚህም አካባቢ የልማት
ተስፋ ነው፡፡

1.3.2 የኢትዮጵያ ወንዞችና የፍሳሽ ሥርዓቶች

1.3.2.1 ወንዞች

ኢትዮጵያ የሰሜን ምሥራቅ አፍሪካ የወሀ ሰገነት /ዘ፡
ዋተር ስፍ ኖርዝ ኢትዮጵያ አፍሪካ/ እየተባለች ተጠራለች፡፡
ይህ አጠራር ኢትዮጵያ ከካባቢዋ መረቶች ሁሉ ከፍታማ መሆኗ
ንና የበዙ ወንዞች ባለቤት መሆኗን ያመለክታል፡፡

በዙያቹ የኢትዮጵያ ታላላቅ ወንዞች በጣም ለም አፈርና
በዙ ውሃ ይዘው ደንበር አቋጠው ይፈሳሉ፡፡ በዚህም የተነሳ
በሀገሪቱ የዓለም አቀፍ ገንጥነት ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ አሳ
ቸው፡፡ የኢትዮጵያ ወንዞች ከከፍታ በታ ተነስተው በጣም ቁላ
ቁላታማ በሆነ ምድር ላይ ስለሚፈሩ መረት የሚሸርሸርና ደለል
የሚሸከም ኃይላቸው በጣም ከፍተኛ ነው፡፡ በዚህም ሌላ የኢ
ትዮጵያ ወንዞች በአባዛኛው የሚከተሉት ባህርያት አሏቸው፡፡

1. ፈፋቴ ይበዛቸዋል

2. በጠባብና በጉጭጋዓ ሽለቆ ውስጥ ይፈሳሉ

3. መጠናቸው በየወቅቱ ይለዋወጣል፡፡

በነዚህ ባህሪያቸው የተነሳ እንደሌሎች በዙ ሀገር ወን
ዞች ለመጓጓዣ አያገለገሉም፡፡ ከባር ወንዝ በስተቀር በኢትዮ
ጵያ ለተራገብገብተው የሚያገለገል ወንዝ የለም፡፡ የኢትዮጵያ
ወንዞች እንዲሁም ለበዙ ዘመናት ዛሬም በበዙ አካባቢ ገንጥ
ነትን ያውቃሉ፡፡

የኢትዮጵያ ወንዞች ያካባቢ እንደነትና መተሳሰርም ምንጭ
ናቸው፡፡ “የወንዙ ልጅ” የሚለው አባባል በጣም የተለመደ
አነጋገር ነው፡፡

1.3.2.1 የፍሳሽ ሥርዓቶችና የውሃ ሀብት፡

የኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ተፈጥሮ ቀደም ሲል የሚለሉት
 ሂደት ሙሉ ነው፡፡ በኢትዮጵያ ሦስት ዋና የፍሰት ሥርዓቶች
 አሉ፡፡ እነዚህም

- 1/ የምዕራብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት
- 2/ የሰዎች ሽለቆ የፍሰት ሥርዓት
- 3/ የደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ናቸው፡፡

በምዕራብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ሙሉ ያሉ ወገኖች በጠቅላላ ወደ ምዕራብ አቀጣጣይ ይፈሰሱ፡፡ እነዚህ ወገኖች ነጭ አባይን በየቦታው ከተገናኙ በኋላ ወደ ጫትራ ኒያን ባህር ይፈሰሱ፡፡ ከዚህ ሥርዓት ላይ የሚሉት የአገሳባና ባርካ እንዲሁም የጌ ወገኖች ናቸው፡፡ እነዚህ ወገኖች የአገሳባና የባርካ ወገኖች ወደ ቀይ ባሕር ታቸረው ሲፈሉ የጌ ወገን ደገዎ ወደ ሩድላፍ ሀይቅ ይፈሰሱ፡፡

የሰዎች ሽለቆ የፍሰት ሥርዓት ወገኖች ከሰዎች ሽለቆው ጉንፍ ጉን ካሉት ከፍታ በታያቸው በመነሳት ወደ ሽለቆው ዝቅተኛ ከፍሎች ይፈሰሱ፡፡

በደቡብ ምሥራቅ የፍሰት ሥርዓት ሙሉ ያሉ ወገኖች ወደ ደቡብ ምሥራቅ አቀጣጣይ ይፈሰሱ፡፡ ከእነዚህ ወገኖች አንዳንዶች ሕንድ ሙቅ ያኖሩ ይደርሳሉ፡፡

እነዚህ የፍሰት ሥርዓቶች እንደገና ወደ ወገን ቀረጾች ለማስፈሰስ አንቸላለን፡፡ /ካርታ 3/

የፍሰት ሥርዓት	የወገን ቀረ	የቀረ ስፋት /ኪ.ሜ.²/
ምዕራብ ኢትዮጵያ	አገሳባና ባርካ	42900
	ተከዜ	118200
	አባይ	198900
	ባር	70600
	ጌ /አዋ/	65200
ደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ	ገናሌ	163200
	ዋጌ ሸበሌ	266800
ሰዎች ሽለቆ	ጩ ባሕር	31100
	ሞ	3400
	አቢያታ	17200
	የአዎስቱ ጠይቆች	17500
	አዋሽ	112500
	አፋር ጉደብ	71500
	የቀይ ባህር ጠረፍ	44600
ጠቅላላ		1223600

ከይ/ር በኩረ ወ/ሰዓይት ያለተሰጠ ጽሁፍ የተወሰደ

እነዚህ ወገኖች የሚያፈሉት ውህ በዚህ በየቀረው እንደሚገኝ ለው ዝናብ መጠን ይለያያል፡፡ በዚህም መሠረት ዝናባዊ የሆነው የምዕራብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት ለበዛኛው ውህ ሲፈስ በደረጃ የደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓትና የሰዎች ሽለቆ የፍሰት ሥርዓት ይከተላሉ፡፡

የየፍሰት ሥርዓቱ የውህ መጠን ከሚከተለው በገጠረዥ ለማየት ይቻላል፡፡

የፍላጎት ሥርዓት	የዋጋ ስፋት	%	የውሀ ፍላጎት ሚ. ሰ. ም.	%
የዕራብ ኢትዮጵያ	495800	41%	2300000000	71%
ደቡብ የሥራዓት ኢትዮጵያ	430000	39%	810000000	25%
በሞት ሽለቶ	297800	24%	140000000	4%

ከደ/ር በኩል ወለደበላይ ያለታቱ ጽሁፍ የተወሰደ

የዕራብ ኢትዮጵያ የፍላጎት ሥርዓት አገደ ሙሉ ነው 71 % የሚሆነው የውሀ ፍላጎት ይይዛል፡፡

ይህ የዕራብ ኢትዮጵያ የፍላጎት ሥርዓት የዕራብ ዋላያቸን የሚፈጽሙ አያሌ ወንዞችን የያዘ ነው፡፡ ዛሬ በዚህ አካባቢ ያለው የሠራራ ፕሮግራም ጽኑ መሠረት ለሆነ የሚቻለው ይህ የውሀ ሀብታችን ነው፡፡ እነዚህን ወንዞች በመጥለፍና በሙሉ ሥራ ስር በማስፋፋት በዚህ አካባቢ ከፍተኛ የኦርቫ ምርት ሊገኝ አገደሚታል መረጠር አይቻልም፡፡

ሀ/ ሙሉ ስር ፡-

የኢትዮጵያ ወንዞች ለሙሉና ለኃይል ጭንቅ የሚሆን ገና ሥራ ላይ ያለ የሰው ሀብት ያለታቱን ይዘት /potential/ አላቸው፡፡ አስከፊን በወንዞቻችን ያለታቱን ይዘት ላይ የተጠናቀቀ ጥናት አልተካሄደም፡፡ አስከፊውን የተገኙት መረጃዎች ገን ከፍተኛ ነቱን ይጠቅሙ፡፡

አገደ ኢትዮጵያ ላለ በየጊዜው ደርቶ ለሚያጠፋት አገር የሙሉ አርቫ መስፋፋት ወደር የማይገኝለት መፍትሔ ነው፡፡ አስከፊውን ሙሉ አርቫ ሥራ ካልሞላው ጋር ሲገፃፀር በጠቃሚነት አነስተኛ ነው፡፡

በ1950ዎቹ መጀመሪያ አካባቢ ተደርጎ የነበረ መጠነ ጥናት በአካሄድ የራሱ ስራ ከ500000 ሄክታር ያሳነሰ መረት በሙሉ ለሌላ አገደሚታል ይህም አራት ሚሊዮን ገቢዎች በአጠቃላይ ከሰጠው ያሳነሰ

መከር እና የሰበሰቡ 625000000 ብር በዓመት ማገኘት አገደሚታል ይጠቀማል፡፡ ተሰጥቶ ጥናት በአዋጅ ሽለቶ ውስጥ 175000 ሄክታር መረት በሙሉ ማሳጣት አገደሚታል ይጠቀማል፡፡

ይህ ከላይ የጠቀሰው ጥናት በጠቃላይ የአሁኑ ምርት ገቢ በማስላት ምን ያህል ገንዘብ ማገኘት አገደሚታል በተወሰኑ ወንዞች ላይ ገምቷል፡፡

ፕሮጀክት	ዓመታዊ የሙሉ ጥቅም ጠቃላይ የአሁኑ ገቢ የኢት. ብር
መገፍ	2215000
ርብ	5016000
የላይኛው በለሰ	4367000
የላይኛው ብር	29987000
ታችኛው ብር	3357000
ገደር ወንዝ	1646000
ረገፍ ወንዝ	8936000
አመር ቲ ነቢ	5062000
አርቆ ሂዳባ	18685000
ዳበና	3264000
አገገር	16316000
ዳቡብ	6084000
ሂገደር	30173000
ጋሌጌ	6037000
ጠቃላይ	141148000

Department of the interior Bureau of Reclamation:
"Land and Water Resources of the Blue Nile Basin",
Addis Ababa, 1964. ከተሰጠው መጽሀፍ የተገኘ፡፡

መሰረታዊ ጥናት በርከት ባሉ የኢትዮጵያ ወንዞች ላይ ሊገኝ የሚችለውን የወሰኛ እርሻ መጠጥ ጥቅም ለመጠቀም ጭነቷል፡፡ እነዚህን ወንዞች ሥራ ላይ ማዋል ገን ከፍተኛ ወጭና የሰው ሀይልን ይጠይቃል፡፡

ለ/ የወህ ሌሊት ሪከት ጋይሳ:-

በኢትዮጵያ የወህ ጋይሳ አገልግሎት ወፍጪዎችን ለማግኘት ቀደም በሥራ ላይ እንደነበረ ቢታወቅም በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የቅርብ ጊዜ ከሰተት ነው፡፡ ቀደም በሌላ አገልግሎት የኢትዮጵያ ወንዞች ከከፍተኛ ስፍራ ተነስተው ጸሐፊዎች በሆነ ምድር ላይ ስለሚሰሩ ለጋይሳ ጠላቱ አወጥሮታል፡፡ ገለጽ በሆነው የካፒታልና የሰው ጋይሳ ችግር ምክንያት የኢትዮጵያ ወንዞች ሊጠቡ ከሚችሉት ጋይሳ በጣም ተገቢ ብቻ ነው፡፡ ሥራ ላይ የዋለው ለምሳሌ ያህል በጥቂት ወንዞች ላይ የተካሄደ ጥናት የሚከተለውን የወህ ሌሊት ተሪክ ጋንት ይጠቅማል፡፡

የወህ ሌሊት ሪከት ሀብት መጠን ዝርዝር ገምት/ዋና ዋና ወንዞች/

ዋረ	/ሚዲያን ኪሎቶት አወር/ ጠቅላላ የሀብት ይዘት	ሊላዊ የሚቸል
አባይ	79863.5	24900
አከባ	271.8	46
አገገርብ	264.0	71
አተባራ	152.0	41
አቀብ	4106.2	1.304
ባርካ	299.0	77
ባር	3017.0	1211
ጊንደር	176.0	47.5
ጊራ	350.0	94.5
ጃጃ	2273.0	654.0
ወረብና ጋብ	1745.0	569.2
ሶዋ	16067.0	4595.4
ተከዘና ሰተ	14846.5	5047.8
ዋሺ ሸበላ	21562.3	7044.6
ሌሊት	146.6	34.8

ከEthiopia observer. ቀን 5፣ ቀን 3፣ 1961፣ የተገኘ፡፡

ለ/ የአሣ እርሻ:-

በኢትዮጵያ ወንዞች ላይ የአሣ ሀብት ለማግኘት በጣም ጎሳቱ ነው፡፡ የወንዝ አባ ሀብት ለማታቸን ወደጎሳ ለመቀረቱ የሕዝቡ የአበላላ ለማድፍ የገበያ መጥፋት እንደ ምክንያት ይጠቀሳል፡፡

የወንዝ አሣ ሀብት ለማታቸን ጎሳቱ ይሁን እንጂ የኢትዮጵያ ወንዞች በዘና በአይነታቸው የተለያዩ ዓላማዎች እንዳሉ ይታወቃል፡፡ ፕሮፌሰር ጠፍን ወለደማርያም "An Introductory Geography of Ethiopia....." በተሰኘው መጽሐፍቱም እንደ ገናሉ ባሉ አገልግሎት ወንዞች ላይ ከአሣው በዛጉ የተነሳ ወንዙ ውስጥ መታጠብ እንደሚገባቸው ጽፏል፡፡

የወንዝን አሣ ሀብት ለማሳወቅ የሚያስችሉ የመገንጠያ መሥሪያ ቤቶችና የየአካባቢ ሕዝባዊ ድርጅቶች በዙ ይጠበቅባቸዋል፡፡

2. የኢትዮጵያ የአየር ገብረት

የአገሪቱ ሀገር የአየር ገብረት የሀገሪቱ የተፈጥሮ ሀብት ነው፡፡ ሀገሪቱ የሰላምና የኢኮኖሚ ሁኔታ ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ አለው፡፡ የኢኮኖሚ አገልግሎቶች በተለይ እርሻ ከአየር ገብረት ጋር በቀጥታ የተያያዘ ነው፡፡ በሕዝብ ጤናና በባህሪዎች አገልግሎት ሲታዩ ላይ ሁሉ በዙ ተጽዕኖ አለው፡፡

የአየር ገብረት የምንለው ለረጅም ጊዜ የሰላምና የአየር ሁኔታ አግካይ መልክ ነው፡፡ በሰላም በሰላምና በወራት የምናየው የአየር ከሰተት የአየር ሁኔታ እንለዋለን፡፡ የአየር ገብረት ቢያንስ የ35 ዓመት ያህል የአየር ሁኔታ አግካይ መልክ ነው፡፡ የአየር ገብረት የሙቀት መጠን ዝናብን፣ የአየር ርጥበትን፣ ገፋሰን ወዘተ ለጠቃሉ የያዘ ነው፡፡

የየሀገርቱ ሥፍራዎች የአየር ገብረት የተለያየ እንዲሁ የሚያደርጉ በዙ ምክንያቶች አሉ፡፡ ከነዚህም ውስጥ

1. ከፍታ
2. ሳቴቴዬ /ከምድር ወገን ያለው ርቀት/
3. የባህርና የዋሽ ስርዓት
4. የአየር ገሬትና ገፋሰ
5. የተራራ በለሳያቸው
6. የውቅ ያኖሰ ዋገዶች ይገኙታል::

2.1 የአየር ጠቀት ሁኔታ

ኢትዮጵያ በ3°ሰሜንና በ18°ሰሜን ሳቴቴዬዎች መካከል ያለች ሀገር በመሆኗ በካገሰርና በካፕራሮን የሀረር ጠላት በሰላም መሆኗ በለምተገኘ በአጠቃላይ ሁለት ጊዜ ፀሐይ በእናት ተከክል ተወሳታይታለች:: በዚህም የተነሳ ዋጋት የአየር ገቢ ረታ አሳት:: /ካርታ 4/

በለሳ በኩል ደገዋ ከሀገሪቱ ከፍታዊነት የተነሳ ይህ ጠቀት በራዲ ሆኖ እናገኛለን:: የኢትዮጵያ ምድር ከምድር ወገን ባለው ቅርበትና በከፍታው የተነሳ የተለያዩ የአየር ገቢረት ዓይነቶች ይገኛሉ:: ብዙ አይነት እጽዋትና አዝርአትም የሚበቀሱት ምክንያት ይኸው ነው:: የጠቀት መጠን በቀላላ አካባቢያቸው በአማካይ ከ22°ሲ. እስከ 30°ሲ. ሲደርስ በደጋያቸው ላይ ከ15°ሲ. እስከ 22°ሲ. ይሆናል:: አብዛኛው አዝርዐት ከ18°ሲ. እስከ 25°ሲ. ያለው የአየር ጠቀት ለአድገታቸው ይሰማል::

የኢትዮጵያን የወረታ ከፍታ የአየር ገቢ የጠቀት ሁኔታ በናይጄር የሚገኘውን እና ያለን::

<u>ከፍታ /ግትር/</u>	<u>ለውጥ አግካይ</u>		<u>ጠቅላይ</u>	
	<u>የአየር ጠቀት/ሲ./</u>	<u>አግርና</u>	<u>አገልግሎት</u>	
ከ3000 በላይ	ከ15 በታች	ፀርቶ	አለገደገ	
ከ2300-3000	15-18	ደጋ	ጥሬት	
ከ1500-2300	18-22	ወይና ደጋ	ሰብ ተርጉሟል	
ከ800-1500	22-26	የላ	ተርጉሟል	
ከ800 በታች	ከ26 በላይ	በርህ	ጸደቀ	

የኢትዮጵያ የአየር ጠቀት ሁኔታ ለዓየት የምናየው ከሥፍራ በቻ ሳይሆን ከወቅትም ጭር ነው::

በኢትዮጵያ በአብዛኛው ሥፍራ ዋጋታዊ ጊዜ ከከረምት በፊት ያሉት በተለይ የገንቦትና የሰኔ ወራት ናቸው:: ፀሐይ በከረምት ወራት እንዳላት ቅርበትና የተኖነት ከሆነ የከረምት ወራት በጣም ዋጋት ሊሆኑ በተገባ ነበር:: ነገር ግን በከረምት ወራት የተነሳ በአብዛኛው የኢትዮጵያ አካል ላይ ጠቀት ወራት ሳይደርስ ይቀራል:: በዚህም ምክንያት በነዚህ በታች ከረምት የዘያዝ ነው:: ከረምት በሌላባቸው ሥፍራያቸው የደወና ሸፋገ በሌለበት አካባቢ በከረምት ወራት ከፍተኛ ጠቀት አለ::

2.2 የዝናብ ሁኔታ

የኢትዮጵያ የዝናብ ሁኔታ ሀገሪቱ ከአካባቢዋ ውቅ ያኖሰ ፑና ባህርቱ አገፍር ያላት ለተማመነ የሀገሪቱ የከፍታ ለዓየትና ኢትዮጵያን ለቋቋመ የሚገኙ ነፋሶች አደገው ወጡ ነው:: የኢትዮጵያን ዝናብ ስርዓት በሁለት መልክ ልናየው እንችላለን:: አገደኛው ወቅታዊ ስርዓት ሲሆን ሁለተኛው ደገዋ በሥፍራ ያለው ስርዓት ነው::

2.2.1 ወቅታዊ የዝናብ ስርዓት

ሥፍራያቸው በአጠቃላይ ለአብዛኛው ዝናብ የሚያገኙትን ወቅት በመውሰዱ ኢትዮጵያን ወደ ሰሰት የዝናብ ወቅት

ቀጠና ያቸ ከፍለጉ ለና ያት እንቸላለገ፡፡ ለነዚህም 1/ የከረምት ዘናብ ቀጠና 2/ የበለገና የጠር ዘናብ ቀጠና 3/ የበጋ ዘናብ ቀጠና እንቸላለገ፡፡ /ከርታ 5/

ሀ. የከረምት ዘናብ ቀጠና

በከረምት ወራት ውስጥ ለበዛኛው ዘናባችን የሚያገኙ ለከባቢያቸ ሲሆን ይህም የሀገሪቱን ለበዛኛ ክፍለ የሚይዘው ነው፡፡ የምዕራብ ደጋያቸና ቀላጃቸ የደቡብ ምሥራቅ ደጋያቸ እና የአፋር ሰዎች በዚህ ወቅት የዘናብ ቀጠና ያቸ ናቸው፡፡ ይህ የከረምት ወቅት ዘናብ የሚጥለበት ጊዜ ከቦታ ቦታ ይለያያል፡፡ በደቡብ ምዕራብ ደጋያቸና በብዙ የደቡብ ምሥራቅ ደጋያቸ ላይ ከረምት በደብተ ወር ያህል ሊረዝም ይችላል፡፡ ለበዛኛው የሽዋን ደጋ ይዞ ጉዳዮች ጉንደርን ለመያሉ የከረምት ርዝመት ከአራት ለስከ 5 ወራት ይዘላያል፡፡ የዚህ ዓይነት ስርዓት በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ቀላማ ጠረፍቶ ለከባቢያ ሌላ በአስመራ ዙሪያ ባሉ ጥቂት ለከባቢ ይህንኑ እና ያለገ፡፡

ለ. የበለገና የጠር ዘናብ ቀጠና

ይህ በበለገና /ወጋቢት ሚያዝያና ገንቦት/ በጠር /ጥቅምት ከፊል ህዳር/ ከአመቱ ዘናብ ከፍተኛውን የሚያገኝ ለከባቢ ነው፡፡ በዚህ ወቅት ከፊንድ ውቅያኖስ ተነስተው በደቡብና ደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ ላይ የሚያሰፉት ገፋቦቶች ይህን ዘናብ ያመጣሉ፡፡ ይህን ዘናብ የሚያገኙ ምሥራቃቸ ገጠ ገፋ ደቡባዊው ሲኖቶና በመጠኑም የኢልከራና የኮጋኔን ቀላጃቸ ናቸው፡፡

ጠ. የበጋ ዘናብ ቀጠና

የቀይ ባህርን ጠረፍ ሚኖና የአባባችን ደጋ ጠርዞቹ በቻ የሚጠቀሱ ነው፡፡ የቀይ ባህርን ለጀመው በዚህ ወቅት /በተለይ ታህሣሥና ጥር/ ከሰሜን ለቀጣጣ የሚመጡ ነፋሶች ዘናቡን

ያመጡታል፡፡ ከቀይ ባህር በተጓዝ መጠነ ተን ለማካይነት የሚገኘው ይህ ዘናብ በጣም ለነበተኛ መጠን ያለው ነው፡፡

2.2.2 የኢትዮጵያ ዘናብ የምሥራ ምርጫት

የኢትዮጵያ የዘናብ መጠን ከወቅት ወቅት እንደሚለያይ ሁሉም ምሥራ ምሥራቅ ይለያያል፡፡ በኢትዮጵያ ከፍተኛ ዘናብ የሚያገኙት ለከባቢያቸ በተለይ የደቡብ ምዕራብ ደጋያቸ ናቸው፡፡ ከዚህ ለከባቢ ተነስተን ወደ ሰሜንና ወደ ምሥራቅ ስንሄድ የዘናቡ መጠን ለየቀነሰ ይሄዳል፡፡ ይህ ለየቀነሰ መሄድ በዘናቡ መጠንና በዘናቡ ወቅትም ለየቀነሰ መሄድ የሚታይ ነው፡፡ ከቀላማ መረተቸው ይለቅ የደጋያችን ብዛውን ዘናብ ያገኛሉ፡፡

2.3 የዘናብ ለስተጻጻጥነትና ደርቅ

ዘናብን ለስተጻጻጥ ነው የምንለው በቅርብ ወቅትና በሀገሩ ስፍራ የሚጥለው ስፍራ በተለወደው ለማካይ መጠን በጣም ሳይበላላጥ ሲቀር ነው፡፡ ለቆነቱ በተለወደው ወይም የረጅም ጊዜ ለማካይ መጠን በጣም የሚረቅ ከሆነ ለስተጻጻጥ ለገለጠው፡፡

በዘውን ጊዜ ዘናብ ያላቸው ስፍራዎች ለስተጻጻጥ ዘናብ ሲፍራቸው ለነበተኛ ዘናብ የሚያገኙ ስፍራዎች ደገፍ የማያስተግምን ዘናብ ለላቸው፡፡ ለምሳሌ የኢትዮጵያ ደቡብ ምዕራብ ገዛቶች በዚህ ዘናብ ለላቸው፡፡ በነዚህ ለከባቢያቸ በየጊዜው የሚጥለው ዘናብ ከተለወደው ለማካይ መጠን በዘመን ለይለያይም፡፡ ስለዚህ ለስተጻጻጥ ነው፡፡

በሀገሪቱ ለነበተኛ ዘናብ በሚጥለባቸው በሰሜን ምሥራቅና በደቡብ ምሥራቅ የኢትዮጵያ ክፍሎች በየጊዜው የሚጥለው ዘናብ ለቆነቱ ለማካይ በጣም የፍረ ሆኖ እናገኛለን፡፡ በመሆኑም ለስተጻጻጥ ለይደለም፡፡ ይህ የዘናብ ለስተጻጻጥ መሆን ለለመሆን በተለይ በአርባ ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ለለው፡፡ በዚህም የተነሳ ለነዚህ ለስተጻጻጥ ያለሆነ ዘናብ ያላቸው ለከባቢያቸ

እርሻ ተስፋፋዊነቱን እናይዎ። በነዚህ አካባቢያቸው የሕግ እርሻ ከግብረሰብ በስተቀር ዝናብን ጠብቆ እርሻን ማረብ አስቸጋሪ ነው። እርሻ በቻ ሳይሆን የከበተ እርሻ ታየው ሌላከተሪክ ኃይል ማግኘትና የሕግ ምርጫ ሁኔታ በዝናብ አስተማማኝ አለመሆን ምክንያት ተፅዕኖ ሊያደርስባቸው ይችላል።

በዚህ ጋር ተያይዞ የሚነሰው ጉዳይ ደርቶ ነው። ደርቶ ለሚለው ያለ አገዳጅ የግንዛቤ ተርጉም ለመስጠት በጣም አስቸጋሪ ነው። የተለያዩ ሰዎች በሰደርቶ የተለያዩ አገላለጽ አሏቸው። አገላለጹ የዝናብ መጥፋት ይታያል። በዚህ የደርቶ ተርጉም ሊጠቀሙ ይቻላል። አገላለጹን አገላለጽ የዝናብ መጥፋት ይታያል። በዚህ ሰዎች ደገፍ በተሰጣቸው ሁኔታ ደርቶ የሚለውን ያለ ረዕዮች ከሚለው ያለ ጋር በተለየ የሆኑት ሲጠቀሙ ይሰላሉ። ለጊዜው በገርዶ ደርቶን ለአዘርዕትና ዕጽዋት ለደገት ከሚያስፈልገው መጠን በታችና ባለተለመደ ሁኔታ የሚከበሩ የዝናብ አገላለጽ ብለን ለገደብዎት እንቅሳለን።

ደርቶ በአገዳጁ ሀገር ውስጥ ረዕዮችን ሊያስከተልም ሊያስከተልም ይችላል። ደርቶ ርዕዮችን የሚከተሉ ሁኔታ ከሀገሪቱ የተከናወኑ መቶሰሳ የሚከናወኑ አደገት ደረጃ ጋር የተያያዘ ነው። በተከናወኑ በሰዎች ዘንቶ ሀገሪቱ ርዕዮችን ደርቶን አይከተልም። ለምሳሌ በከበር ተያይዞ የሚፈለግ አወርጋ የሰዎችን አደጋ ሀገሪቱ ደርቶ የተከበሩት ጊዜ ነበር። ነገር ግን ርዕዮችን አልፎ አላስከተሉት ወይም። በአገሪቱ ሊከናወኑ የሚችሉ በተረፉ ሁኔታዎች ላይ በተመሠረተና ከአደጋ ወደ ላይ በሆነ አገዳጅ ሊተዳደር ባሉ የሰዎች ሃላፊ ሀገሪቱ ደርቶ ወረዳው ርዕዮችን ሊያስከተል ይችላል።

በዚህ በግንዛቤ የሚገኝበት ነገር ቢኖር ደርቶን ጋር የሚያለው የጥሪ ከሆነ ከፍ በግንዛቤና ሽል ወጥሎ የተከናወኑ ደረጃ በመሻገር መሆኑን ነው።

2.4 የተፈጥሮ ዕፅዋት

የተፈጥሮ ዕፅዋት የምንላቸው ሰው ያልተከላቸውና ያልዘረፈው የጠቀሱ እጽዋት ናቸው። ለምሳሌ ባህር ዘፍ ለሊት ዳያ ከተፈጥሮ ዕፅዋት አይደለም።

የተፈጥሮ እጽዋት አይነት በዚህ ስርዓት ዋና ገዢ የሆነ የረዕዮች ገቢ በተለይ ዝናብና የሰዎች መቶ ናቸው። የተፈጥሮ እጽዋት በሰው ልጅ የረደደ ጊዜ ታሪክ ውስጥ የተለያዩ ሰፊ ጥቅም ሲጠቀሙ ይተዋሉ። ዛሬም ቢሆን በየፋብሪካው እየተመረጡ የሚወጡ በሺህ የሚጠፉ የተለያዩ ዓይነት መሣሪያዎችና ዕቃዎች አሉ። በእነዚህ እጽዋት የአገዳጁ ሀገር ተለቅቆ ሀብት ናቸው።

በሊት ዳያ የተፈጥሮ እጽዋትን ስርዓት ስንያጥ የሚከተሉትን ዋና ዋና የእጽዋት አይነቶች እናያለን። /ከፍ ታ 6/

ሀ/ ደገ

ደገ የምንለው በጣም ጥቅም ያለ የዘፍ ወገን ነው። ሊት ዳያ በተለይ ደገው ከፍል በጥንት ጊዜ ከ30% እስከ 40% ያህል በደገ የተሸፈነች እንደነበረች ማስረጃዎች አሉ። ዛሬ ቀደም ከነበረው ደገ የቀረው 15% ብቻ ነው። ይህም ከ5% በጣይበልጥ የሀገሪቱ አካል ላይ ብቻ ይገኛል። ዛሬ በብዙ የሊት ዳያ ደገዎች በተለይ በቀዳሚ ቤተክርስቲያናት ቀጥረው ገቢ ውስጥ የምናያቸው ተለልቶ ዘፍ ያለ አካባቢ ሁሉ በመሰለ ዘፍ የተሸፈነ እንደነበር የሚያስቅ ያልከተቸ ናቸው።

በአሁኑ ጊዜ ደገ የሆኑት የሊት ዳያ ከፍሎ በሊት ዳያ በወለጋ በከፋ በሰዎች ባለና ቢጻፍ እንዲሁም በሽዋና በሰፈርን አገላለጹ ደገዎች ላይ ይገኛሉ።

ሁለት ዓይነት ደገዎች በሊት ዳያ መለየት ይቻላል።

1/ ቢላ በፋፊ ቅጠል ለምለም ደኖች፡- እነዚህ በዝናቢዋ በታያቸው የሚጠቀሱ እንደ ዋጋዊና ጥቁር እንጠቅም ያሉ ዘፍቸን የያዙ ደኖች ናቸው፡፡ የሚገኙትም በአብዛኛው በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ በተለይ በኢሉሳቢር በከፋና በወለጋ ክፍለ ሀገሮች ነው፡፡

2/ የቅጠል አርገፍ ዘፍ ደኖች፡- ይህ ደገዋ በበጋ ጊዜ ቅጠላ ቸውን የሚያራገፉ ዘፍቸን ይጠቀሳሉ፡፡ የዚህ አይነት ዘፍቸ ዋና ዋና ሸላና ዋርባ ናቸው፡፡ ከነዚህ ጋር አለፍ አለፍ ቁር ቀሃም ይገኛሉ፡፡ የዚህ አይነት ዘፍቸ ቢብዛኛው የሚገኙት በምዕራብ ቀላያቸ ነው፡፡

ለ/ ደገ ያለሀኑ የተፈጥሮ ዕጽዋት፡-

1. ዛርዋ መራቸ፡-

ሰው እንደሚያውቀው ሰር የሚባዛበት አካባቢ ነው፡፡ ከዛሩም ጋር አለፍ አለፍ ዘፍቸ አሉ፡፡ ይህም ቀደም በለው በጣባ ተሸፍነው የነበሩ በታያቸን በኋላ ገን ደኖች ተጨፍጭ ፈው የተራቀቱት ደገ ክፍለ በብዛት የያዘ ነው፡፡

2. የቀላ አሸሃዋ ደኖችና ቁጥቋጦች፡-

በአብዛኛው የዚህ ዓይነት ዘፍቸ አሸሃዋ ናቸው፡፡ ከር ገንታም በብዛት ይበቅላቸዋል፡፡ የዚህ ዓይነት እጽዋት በደ ቡብ ምሥራቅ ቀላያቸ በዲዲባ ሸለቆና በጣና ዓዳያቸ አካባቢ በብዛት አሉ፡፡

3. የከፊል በረሃ ተከሎች፡-

እነዚህም እዚያም ቁጥ ቁጥ ያሉ አጣጥሮ ከርገቸቸገና ሙቀት ተቋቋሚ ተከሎቸን ይጠቀሳሉ፡፡ በአብዛኛው በደንከል ገደብ በቀይ ባህር ጠረፍ ዓዳያቸና በኦርተራ ቀላያቸ ይገ ኛሉ፡፡ በረሃያቸን አቋጠው በሚሄዱ ወንዞች ዳርና ዳር ገን በደንብ የዳበሩ የገራርና የወይራ ዘፍቸም አሉ፡፡

2.5 አፈር፡-

የአንዱ ሀገር አፈር የሀገሪቱ ተለቅ ሀብት ነው፡፡ በተ ለይ የአርባ ምርታማነት በዙፍ ጊዜ ከአፈር ለምነት ጋር በጥበቅ የተያያዘ ነው፡፡

አፈር ከአለቶቹ ድቃቂ፣ ከዋቱ እጽዋትና እንሰሳት /ተሳ ልቅ እንሰሳትና በአይን የማይታዩ ነፍሳትን ይጨምራል/ በሰ ባሽ የተፈጠረና ውሀና አየርም በተለያዩ መጠን ያለጠተ ቀለ ቀለ ነው፡፡

አፈር ሁሉ እንደነበረ ያለ ሳይሆን ከአለቶቹ በተለያዩ ምክንያት መፈነካከት ተነስቶ በየጊዜው በተፈጥሮአዊ ኮሚካ ላይ ተፀዕኖቻቸው ምክንያት የሚለዋወጥ የተለያዩ ባህርይ ያለው ተለዋዋጭ አካል ነው፡፡ በውስጡም ለእጽዋት እድገት ወሳኝ የሆኑ እንደ ናይትሮጂን፣ ፍሰፍረቦ፣ ካሶሊየምና ፖታሺየም ያሉ ማእድናትን ይይዛል፡፡

የአፈር ዓይነት ከሥፍራ ሥፍራ ይለያያል፡፡ ደቃቅ አፈር አሸዋዋ አፈር የሸከላ አፈር ወዘተ በየሥፍራው የምናያቸው ነገሮች ናቸው፡፡ አንዳንዱ አፈር የተለያዩ ቀለሞችም አሉት ቀይ አፈር ሱፍዋ አፈር ጥቁር አፈር ወዘተ፡፡ የተለያዩ ኮሚካላዊ ባህርይ ያላቸውም አፈሮች አሉ፡፡

2.5.1 የአፈር ሥርዓት

የኢትዮጵያ አፈር ገና በዙ ያልተጠና በመሆኑ በለአፈሩ ሁኔታ ዝርዝርና የተጠናቀቀ መረጃ የለንም ለምናየው የአፈር ሥርዓት ምክንያቶች የአየር ገብረት ሁኔታ አፈሩን የፈጠሩ አለቶች ዓይነት የገጸ ምድሩ ሁኔታና የአፈሩ ዓይነት ዋና ዋና ዋና ናቸው፡፡

ለምሳሌ የደጋውን ኢትዮጵያ አፈር ከቀላው ጋር ያስተያየ ነው እንደሆነ የደጋው አፈር የሕያዋን በሰባኸ ይዘቱ በዙ

ነው ምክንያቱም እጽዋት በደጋው በበዛነት በመኖራቸው ነው፡፡
ደጋው ከፍለ ዝናባዊ በመሆኑ እፈሩ በዙፊ ውሀ ስለሚያገኝ
ከሚታየው ለውጥ በይበለጥ ይካሄዳቸዋል፡፡ በተመሳሳይ ምክን
ያትም የውጭ ይዘት ዝቅተኛ ነው፡፡

የቀላውን አፈር ያየን እንደሆነ በአብዛኛው ከሰላላን ተሪ
አለት የመጣ ስለሆነ በጣም ጠንካራ አፈር ነው፡፡ ከዝናቡም
ዓነሰ የተነሳ በዙፊ ከሚታየው ለውጥ የለበትም በመሆኑም በዙ
ፊው ጊዜ ውጭነት አያጣም፡፡ የሀያዋን በሰባጥ ይዘቱም እነ
በተኛ ነው፡፡ ከዚህ ሁኔታ በደጋው በቀላው አፈር ለቀነት
ላይ የአየር ንብረት ለቀነት ከፍተኛ ሚና እንዳለው እና ያለን፡፡

የኢትዮጵያን አፈር ሥርዓት ዝርዝር አድርገን ለንግድ ለስተ
የሚተላለፉት ዓይነቶች እናገኛለን፡፡

ሀ/ በፍጣራ ቀይ የደጋ አፈር፡-

ይህ የደጋውን ኢትዮጵያ ከፍለ አብዛኛውን የያዘው ነው
ይህ አፈር በቀላሉ የሚሰባበር የላይኛው አካሉ ወደ መረት
ጥለቅ የሆነና ውሀ ዓዘል የሚቸል አፈር ነው፡፡ በኢትዮጵያ
በጣም የታረሰው አፈር ይህ አፈር ነው፡፡

ለ/ የበረሃ አፈር፡-

በኢትዮጵያ በረሃዋና ደረቅ አካባቢዎች የሚገኝ አፈር
ነው፡፡ የቀይ ባህር ጠረፍ ሜዳዎች የአፋር ሜዳ እንዲሁም
የሶጋንን ዝቅተኛ ከፍሉት የዚህ ዓይነት አፈር አላቸው፡፡
ደቃቅ ያለሆነ ከረከገገው አፈር ይበዛዋል፡፡ የሀያዋን በሰ
ባጥ ይዘት የለውም፡፡

ጠ/ የሶጋንን ደረቅ ሃርማ አካባቢዎች አፈር፡-

ዝናቡ ከፍ በሚሰባቸው የሶጋንን ሃርማ አካባቢዎች
የሚገኝ አፍር ነው፡፡ ይህ አፈር የካርቦን ውህድ ይዘት
ከፍተኛ ነው፡፡

መ/ የሰምጥ ሽለቆ ሀይቆች አካባቢ አፈር፡-

ይህ አፈር ከተለያዩ አቀጣጣኝ ርቀት እየመጣ የሚከፋፈል
አፈር ነው፡፡ በመሆኑም የተለያዩ የአፈር አይነቶች ይገኛሉ፡፡

ሠ/ የደለላዊ ሜዳዎች አፈር፡-

ይህ ዓይነት አፈር በዝቅተኛው የተሰለቀ ወንዞች ዳርቻ
ሜዳዎች ላይ ያለው አፈር ነው፡፡ የአባይ፣ የአዋጅ፣ የባ
ርና የመሳሰሉት ወንዞች ዝቅተኛ አካባቢዎች የዚህ አይነት
አፈር አላቸው፡፡ እነዚህ አፈሮች በየጊዜው በሚመጣ ደለላ
የሚታደሰው በጣም ለም አፈሮች ናቸው፡፡

2.5.2 የአፈር መሽርሽር፡-

አፈር በተፈጥሮና ሰው ሰራጭ በሆኑ ምክንያቶች እየተሸ
ረሽረ ከሥፍራ ሥፍራ ይጓዛል፡፡ ወንዞች ነፋስ የሚንሸራተት
የበረዶ ከምር አፈርን ከሥፍራ ሥፍራ ያጓዝዛል፡፡

በኢትዮጵያ ዋናው የአፈር መሽርሽር ምክንያት ወራጅ
ከረና ወንዝ ነው፡፡ ኢትዮጵያ ዝናብና ወንዝ የሚበዛበት በመ
ራት ከፍታ የተነሳ ፈጣንና ኃይለኛ ወራጅ ውሀ ያላት ሀገር
ስለሆነች እፈሩ እንዳንጻ በዝናብ እየተጠረገ ቁልቁል ሲንሸ
ራተት እንዳንጻ ደገፍ በጎራዎች ውስጥ በገርፍ እየተጠራረገ
ይሄዳል፡፡ በዚህ የተነሳ ለዋቹ የደጋ መረቶች ለም አፈራች
ውን እያጡ ሲረቁት ዓየት ያለተለመደ ነገር አይደለም፡፡
በተለይ በሰሜን ኢትዮጵያ ከፍለ ሀገሮች የአፈር መሽርሽር
በጣም አስከፊ ሆኗል፡፡

ለምሳሌ ከአባይ ወንዝ ቀሪ ብቻ በአመት ከ3000 እስከ
4000 ሚሊዩን ኪዌንት ሜትር የሚደርስ ለም አፈር እየተ
ጠረገ እንደሚሄድ ተሰላቷል፡፡

ለዚህ ከፍተኛ የአፈር መሽርሽር ተለቅ ምክንያት ሰው
ሰራጭ ጥገር ነው፡፡ ከነዚህ ውስጥ፡-

1. የአፈር ለባሰ የሆነውን ደን መጨመርና ማቃጠል
2. የገጠብ ወራቶችን በብዙ ከበት ከሌለክ ማሰጋገጥ
3. ለኮራ ወፈጠርና ወሰፋፋት በሚያገዝ መንገድ እርሻን ጸሐጸ ማረሰ ዋና ዋና ያቼ ናቸው፡፡

2.6 አ ራ ዊ ት ፡ -

ኢትዮጵያ በገጽ ምድሯና በአየር ገብረቷ ለበጥርጥር ነት የተነሳ የብዙ አራዊት ወኖሪያ ነች፡፡ ከዘመናት በተካሄደው የደን ጭፍጨፋና የደጃ አገደ ደብቆ ይቆጠር የነበረው የአራዊት አደገ የኢትዮጵያን የአራዊት ሀብት ብዙ አገደ ቀነሶት ይገመታል፡፡ ዝሆን፣ ቱኒዝ፣ ነቦር፣ አገላለጽ፣ ጌታ ጽላት ሌላን አጠራዎች ወገደሰ በብዙ የኢትዮጵያ ብሔረሰቦች ውስጥ ደገና የሚያሰጥ ስለነበረ ይህን የሚሆኑ ሁሉ እነዚህን አራዊት በቁጣኔ ሲፈቅዱት ኖረዋል፡፡

ይህም ሆኖ ዛሬም በኢትዮጵያ ብዙ ዓይነት አራዊት ለሉ በነዚህም ውስጥ አገዳጅቼ በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ናቸው፡፡ ለምሳሌ አገደ ዋሊያ /በሰሜን ተራሮች/ ሂያሳ /በአርሲና ባሌ ተራሮች/ የሰሜን ቅርና ዘንጃር ምዕራብና በደቡብ ምሥራቅ ዳጋዎች/ ያሉት በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ብርቀ አራዊት ናቸው፡፡

በአሁኑ ጊዜ የደገና ጳር አራዊት ጥበቃ በጣም የተጠና ከረ በመሆኑ በየሰፍራው በመደበር ሳይ ያሉት ብሔራዊ ፓርኮችና የአራዊት ክልሎች ለአራዊት ሀብታችን እንክብካቤና ጥበቃ ከፍተኛ አስተዋጽኦ እያደረጉ ናቸው፡፡ እነዚህ አራዊቶቻችን ተራሶችን በመሰብ ሳይገባዊ ምርምሮችን ለማድረግና ለሌሎችም ነገሮች በጣም አስፈላጊ መሆናቸውን ሕብረተሰቡ ባጠቃላይ ለረጅም እንክብካቤ ሊያደርግላቸው ይገባል፡፡

2.7 የእጽዋት የአፈርና የአራዊት እንክብካቤ

እንክብካቤ / Conservation/ ስለሚለው ያል ምንነት ገልጽ የሆነ አመለካከት ያስፈልጋል፡፡ እንክብካቤ ለብተን በብልሃት መጠቀም ወይም መቆጠብ ተብሎ ብዙ ጊዜ ይተረጎማል፡፡ ይህ በቂ ተርጉሞች አይደሉም፡፡ የሀብት እንክብካቤ ወይም ከን ስርጫጥ ሃብትን እንዳለ ጠብቆ ማስቆጣጠር ማለት አይደለም፡፡ እንክብካቤ ሀብትን በሥራ ሳይ እያዋሉ ይህ ሃብት ከላማቋረጥ ከተወሰደ ወደ ተወላጅ አገልግሎትን መስጠት የሚቀጥልበትን ዘዴ መቀየሩ ማለት ነው፡፡

ደኖቻችንን ተንከባክብን ስንል መጠቀም አቅምን ማለት አይደለም፡፡ ይህ ማለት ደኖቻችንን በአገባቡ እየተጠቀምን ነገር ገን ተጠቅመን እንዳንጨርሳቸው የተጠቀምነውንና የምን ጠቀመውን ያህል በየጊዜው እንተከለን ማለት ነው፡፡ የተፈጥሮ ሃብቶች ሊተኩ የሚችሉ ወይም የማይችሉ ዓይነቶች ናቸው፡፡ አገደ ደን አፈር ውሀ አራዊት ጽላት ሊተኩ የሚችሉ ናቸው፡፡ አገደ ነፃጅ፣ ዘይት የደንጋይ ከሰላና ሌሎች ብዙ ማዕደናት ያሉት ሊተኩ የማይችሉ ናቸው፡፡ እነዚህም ጌታ ጽላት ከባክብ የሚቻለው ለማራጭ ሀብት በመጠቀምና አጠቃቀማቸው በጣም ምርታማ እንዲሆኑ በማድረግ ነው፡፡ ከላይ ለጠቀስናቸው የተፈጥሮ ሀብቶቻችን እንዳንደ የእንክብካቤ ዘዴያች ቀጥሎ ቀርቦ ዋል፡፡

ሀ/ ዋና ዋና የእጽዋት እንክብካቤ ዘዴያች

1. ደንን መተካትና የተራቀቁ ሥፍራዎችን በደን ማልበስ
2. የቤት እንሰሳት ቁጥርን በመቀነስ የሃርን በጣም መጋጥ መቀነስ
3. የዛፍችን አቀራረጥ መቆጣጠር
4. በደኖች ውስጥ አሳት እንዳይነሳ ጥንቃቄ ማድረግ

ለ/ ዋና ዋና የአፈር እንክብካቤ ዘዴዎች

1. የተራ ቀጥ ወራቶችን ደን ማለባባስ
2. የእጭር አርሻዎችን አገደዎ ማረብ
3. በእጭር አርሻዎች ላይ አርከን መሰራት
4. የምንዘራቸውን የአህል ዓይነቶች ማፈራረቅ
5. ማግኘት ወጪዎች
6. በእጭር አርሻዎች ላይ አለፍ አለፍ ብሎ ሣር የሚባል ቀለበት ደንበር መተው

ለ/ ዋና ዋና የአራዊት እንክብካቤ ዘዴዎች

1. የአራዊቶች መኖሪያ የሆነውን ደን መንከባከብ
2. ሕገወጥ አደገን መከሰከልና መቆጣጠር
3. በሕራዊ ፓርክ ከሰሎችን ማስፋፋትና እንሰባት የሚኖሩበት የተፈጥሮ ሚዛን በሰጡ ሠራዊት ምክንያቶች እንዳይዘባ ማድረግ

3. የኢትዮጵያ ሕዝብ ጥራገራራ

3.1 የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥርዓተና አሠራር

በ1976 ዓ.ም በኢትዮጵያ በተካሄደው የሕዝብና የቤቶች ቁጥራ መሠረት የኢትዮጵያ ሕዝብ ብዛት 42,019,418 ነው። ከዚህ ውስጥ 20,948,277 ወንዶች 21,071,141 ሴቶች ናቸው። ከዚህ መቶሰሳ ሕዝብ ውስጥ 37,276,563 /88.7 %/ የሚኖረው በገጠር ሲሆን 4,742,855 /11.3 %/ ደግሞ በከተሞች ነው። በዚህ የቁጥራ ሪፖርት መሠረት በየክፍለ ሀገሩ የተገኘው ውጤት በሚከተለው ሠንጠረዥ እንደተገለጸው ነው።

የኢትዮጵያ መቶሰሳ ሕዝብ ብዛት በክ/ሀገር ፣ በከተማና በገጠር

ክፍለ ሀገር	የሕዝብ ብዛት		የከተማ ሕዝብ ብዛት	ጠቅላላ የሕዝብ ብዛት
	ከተማ	ገጠር		
አርቢ	133,135	1,529,098	8.01	1,662,233
ባሌ	77,207	929,284	7.67	1,006,491
ጋሞ ገፋ	73,253	1,174,781	5.87	1,248,034
ጉዳም	263,387	2,981,495	8.12	3,244,882
ጉንደር	223,562	2,681,800	7.69	2,905,362
አርተራ	407,095	2,207,605	15.57	2,614,700
ሐረርጌ	314,601	3,837,105	7.50	4,151,706
አላገባር	66,171	897,156	6.87	963,327
ከፋ	150,839	2,299,530	6.16	2,450,369
ከቀ	749,262	2,341,303	9.26	3,090,565
ሲኖዋ	249,178	3,541,401	6.57	3,790,579
ተገራይ	198,034	2,211,666	8.22	2,409,700
ወላጋ	143,376	2,226,301	6.05	2,369,677
ወሎ	250,143	3,359,775	7.05	3,609,918
አሰብ አሰባ	31,037	33,58	34.76	89,300
አላገባ	1,412,575	37,276,563	100.00	1,412,575
ጠቅላላ	4,742,855	37,276,563	11.30	42,019,418

የሕዝብ ቤት ቅጠራ ስርዓት 8/ቤት ፡፡ የሕዝብና የቤት ቅጠራ የመሬት ሪፖርት ፡፡ መስከረም 1977::

የኢትዮጵያ ሕዝብ በዓመት 2.9 በመቶ እያደገ እንደሚሄድ ተሰልቷል:: በዚህ ያስተዳደገ ፍጥነት በ25 ዓመት ውስጥ የሕዝቡ ብዛት እሁን ያለውን ያህል ለጨምር እንደሚችል ይገመታል::

የሕዝቡ የአሰፋፈር ጥገገት ከጠቅላላ ሰፋት ጋር በአጣጣይ ቢታይ 34.34 ሰው /ኪ.ሜ² / $42,019,418$ ይሆናል::
 1223.600

ይህ አጣጣይ ጥገገት ሲሆን ከሰፍራ ሰፍራ ይለያያል:: ለምሳሌ የሸዋ ከፍለ ሀገር የሕዝብ ጥገገት ከ70 ሰው /ኪ.ሜ² በላይ ሲሆን የባሌ ደገዋ ከ10 ሰው /ኪ.ሜ² በታች ሆኖ እናገኛለን:: በኢትዮጵያ ብዙ ሕዝብ የሚኖርባቸው የወላይታ፣ ከምባታና ጠፋይ፣ ደቡብ ሱዳን፣ ቢሳቅ፣ ጠጫጫ፣ አድዋና ታላላቅ አውራጃዎች ከ100 ሰው /ኪ.ሜ² በላይ ጥገገት አላቸው:: /ካርታ 7/

ለነዚህ የሕዝብ ጥገገት ልዩነቶች ብዙ ምክንያቶች አሉ:: ሲጠቃለሉ የተፈጥሮና ሰብአዊ ምክንያቶች ሆነው እናገኛቸዋለን::

ከተፈጥሮ ምክንያቶች ውስጥ ዋነኛው ከፍታ ነው:: የኢትዮጵያ ከፍተኛ ቦታዎች ባጠቃላይ ከፍተኛ ጥገገት ሲኖራቸው ዘቀተኛ ሥፍራ ያሉት በጣም ዘቀተኛ ጥገገት ነው ያላቸው:: ደጋግሞ ከፍለ ለብ ያለው ብዙ ዘናብና ለምሳሌ አፈር እንዲሁም በዚያ ያለ የአጽዋት ሀብት ሰላላው ብዙውን ሕዝብ ወሳብ ችሏል:: ቁሳውን ያየን እንደሆነ የቆታ ብዛት፣ የዘናቡ ግንባታ፣ የቁሳ በሽታዎች ተነባብረው ኑሮ ውን ከባድ ሰለሚያደርጉት ሕዝብ አይበዛባቸውም:: በደጋም ሆነ በቁሳ ተሰባስቦ ሥርዓት የለም:: ምክንያቱም የተለያዩ ያካባቢ ምክንያቶች ሰላሉ ነው:: ለምሳሌ በደጋው ላይ ገደላገደላግ የሆኑ አካባቢዎች ብዙ ሕዝብ አይኖርባቸውም::

ሰብአዊ ምክንያቶች ካሉናቸው የሕዝብ ከሥፍራ ሥፍራ እንቅስቃሴና ኢኮኖሚያዊ ምክንያቶች ዋና ዋናዎቹ የጥገገት ልዩነት ምክንያቶች ናቸው::

በ2000 ዓ. ዓለም አካባቢ በናይል ሸለቆ ነዋሪዎች የነበሩ የናይሎቲክ ነገዶች በገበያዎች ወደ ኢትዮጵያ ተገፍተው መምጣት፣ በደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ ገደማ ነዋሪ የነበሩት የአርቋ ጉሳዎች በልዩ ልዩ ምክንያቶች ወደ ምዕራብ ሰሜን ምዕራብና ሰሜን ደደረጉት ገበያ ሰና ገፈት፣ ከአረቢያ ወደ ኢትዮጵያ የገቡት የሴም ነገዶች አሠፋፈር፣ በጉሳዎች እርሶ በርሶ መገፋፋት ምክንያት የነበረው መጨናነቅ እሁን ለምናየው የሕዝብ አሠፋፈር ጥገገትና ሥርዓት አስተዋጽኦ አርገዋል::

የኢኮኖሚው እንቅስቃሴ ዓይነት እንደ ሌላ ምክንያት ነው:: የሕዝብ ጥገገት ሕዝቦች በተሠማሩበት የምርት ሥራ አይነት ይለያያል:: ለምሳሌ የዘላን ኢኮኖሚ ከእርሻ ኢኮኖሚ የበለጠ ሰፍራ ይጠይቃል:: ሰለሆነም ጥቂት ዘላኖች ብዙ መሬት ሲያስፈልጋቸው ተሰባስቦ ቆጥሮ ያላቸው አራሾች ገን ያነሱ ሰፍራ ይወስዳሉ:: ዘመናዊ ኢንዱስትሪም ሰናይ ከነዚህ ሁሉ ባነሱ ሥፍራ ሰዎችን አጠጋግቶ ሊይዝ የሚችል ሆኖ እናገኛለን::

የኢትዮጵያን ሕዝብ አሰፋፈር የገጠርና የከተማ አሰፋፈር በሌላ በሁለት ልገከፍለው እንቅሳለን::

3.2 የገጠር አሠፋፈር:-

በኢትዮጵያ ገጠር ውስጥ የተለያዩ አሠፋፈሮች ይታያሉ:: በመጀመሪያ ደረጃ ጊዛአዊና ተንቀሳቃሽ የሆነ የዘላን አሠፋፈርና የረጋ አሠፋፈር እንዳሉ እናያለን:: የዘላን አይነት አኗኗር ለዘመናዊ የኢኮኖሚ እድገት፣ እንደ ተምህርት ቤት፣ የጤና አገልግሎትና የኤሌክትሪክ አገልግሎት የሚሰጡት ለመጠቀም በጣም አስቸጋሪ ነው::

የረጋ አሠፋፈር ያለው በአንድ ቦታ ሆነው እርሻ ላይ ተሰማርተው የሚኖሩትን አኗኗር ነው:: የረጋ አሠፋፈር በሁለት ይከፈላል:: አንዱ ብትን አሰፋፈር ሲሆን ሁለተኛው የመገደር አሰፋፈር ነው:: የተፈራቀ አሠፋፈር በአብዛኛው በደቡባዊ የኢትዮጵያ ከፍለ በቀደመ አብዩት ኢትዮጵያ መሬት የገለ ይዞታ በነበረበት

ሥፍራ ሁሉ የምናየው ሲሆን የጦገደር አሠፋፈር መረት በርስተነት ተይዞባቸው በነበሩት ሰዓናዊ የኢትዮጵያ ክፍል ነው። ከነዚህ ጋር በአሁኑ ወቅት በአብዮታዊት ኢትዮጵያ ቁጥራቸው በመጨመር ላይ ያለ በዘመናዊ መልክ የተቀየሩ የሠፈራ መገደሮችም ይገኛሉ። እነዚህ በብዛት በአርሲ በባሉ አገራዊም ባሁኑ ሰዓት በሚካሄዱ የሠፈራ አካባቢያት በጋምቤላ፣ በመተከል በአቦባ በመባሰሉት አካባቢያት ይገኛሉ።

ቀደም ሲል ያየናቸው የተራራዊ የጦገደር አሠፋፈሮች የየራሳቸው የሆኑ ችግሮች አሏቸው። የተራራቀው የአሠፋፈር አይነት የጦገገሥተና የሕዝባዊ ድርጅቶች ለቆ ገልጋሎቶች ለማዳረስ ከፍተኛ ችግር ያስከትላሉ። ተምህርት ቤት ክሊኒክ የሀብረት አርባ ምንም እንኳን አጣጣይ በሆነ ቦታ ለመሠረት ቢቸሉም ከያገገገጉ ቤት ብዙ ርቀት ይኖራቸዋል። በዚህም የተነሳ ገልጋሎታቸውና ኢኮኖሚያዊነታቸው ዝቅተኛ ነው።

የሰዓናዊ ኢትዮጵያም የጦገደር አሠፋፈርም እንደዚሁ የአገሪቱ ለገሎት አቀራረብና ኢኮኖሚያዊ ችግሮች አሉት። እነዚህ መገደሮች በየሥፍራው በርከት በርከት ብለው ይታዩ እንጂ በዘመናዊ መልክ በሚደራጁት መገደሮች ዓይን ሰናይቸው በየጦገደሩ የነዋሪው ቁጥር አነስተኛ ነው። በመሆኑም የተራራቁ አሠፋፈሮች ያሏቸው ችግሮች ሁሉ በነሱም ይታያሉ። እነዚህ አሠፋፈሮች በሕዝባዊት ጭከራና የፍትሕ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ገንባታ ውስጥ እየተጠኑ ለሕዝቡ ምርታማነትና ብልጽገና ለጠንካራ ማህበራዊ ገንባታ አመቺ በሚሆን መንገድ መቀየስ ይኖርባቸዋል።

3.3 ከተሞች

ከተማን መከተም በዘመናዊ መልክ ሰናይ የው ለኢትዮጵያ የቀርብ ጊዜ ታሪክ ነው። እንደ አከሰምና አጻላብ የመሳሰሉ ከተሞች ገን በጥንታዊት ኢትዮጵያም ነበሩ። በኢትዮጵያ ዘመናዊ ከተሞች ግደገ የደመሩት በ1950ው ምስተ አመት መጨረሻ አካባቢና በ2050ው ምስተ አመት መጀመሪያ አካባቢ ደምሮ ነው። ለኢትዮጵያ ከተሞች

መስፋፋት ተለቅ ምክንያት የሆነው የሀገሪቱ ለቆ ለቆ ክፍሎች በጦኪና መንገድ መያያዝ ነው። የኢኮኖሚያዊና የኢትዮጵያ የ5 ዓመት የደታ ለከተሞች መስፋፋት አስተዋጽኦ አድርጓል።

የኢትዮጵያ ከተሞች ሕዝብ በጠቅላላው 11.3% ብቻ መሆኑን አይተናል። ይህ በኢኮኖሚ ከዓብሩ አገሮች ጋር ሲታይ በጣም ዝቅተኛ ነው። የከተሞች ሕዝብ ብዛት እንደ አገሩ የኢኮኖሚ እድገት መጠቀሚያ ለወሰዱ ይቻላል።

የኢትዮጵያ ከተሞች እድገት በሀገሪቱ ውስጥ በአኩሪ ጁላገ ራፊያዊ ሁኔታ የተሰራዉ አይደለም። ባብዛኛው ብዙ ከተማ ያለ ባቸው አካባቢያት ሕዝብ የሚበዛባቸው የሀገሪቱ ክፍሎች ሲሆኑ የሕዝብ ቁጥራቸው አነስተኛ የሆኑ አካባቢያት አነስተኛ የከተማ ደረጃ አላቸው። /ካርታ 8/

የከተማን ደረጃ በክፍለ ሀገር ሰናይ በጣም የተዘጋ ሆኖ እና የዋለገ። በዋ /አጭ አበባን ወምሮ/ ኢርተራና ሰረርን ከፍለ ሀገሪቱ ብቻቸውን ከጠገሪቱ የከተማ ነዋሪ ሕዝብ ወደ 60.8% የሚሆነውን ይዘዋል። ለዚህ የከተሞች በነዚህ ሰፍራ ያቸ መከተማቸው ምክንያቶች እንደ ተራገሰገርት የተምህርት ተቋሞች ኤሌክትሪክ ኃይል የሆነ ፒታሎቶና የኢንፍራስትራስትራ ምክንያቶች ጥቂት ናቸው።

የኢትዮጵያ ከተሞች እድገትና መስፋፋት እንደሌሎች የባሰተኛ ዓለም ሀገሮች ከተማ ሁሉ የኢንፍራስትራ መሠረት የላቸውም። በዚህ ላይ የከተሞች ለብለጭላጭ መሰል ኑሮ ብዙ የገጠር ነዋሪ ያቸን በለሚሰብ የከተሞች ሕዝብ እድገት ምክንያት በአብዛኛው ከገጠር ወደ ከተማ የሚሰሰው ሕዝብ ነው።

የኢትዮጵያ ከተሞች የተለያዩ አይነት የእድገት ፍጥነት አላቸው። በዚህ የእድገታቸው ሁኔታ መሠረት ከተሞቿን በቦስት ክፍለገ ሰናይቸው እንጥላለን።

1/ አያቀለቀሉ የሚሄዱ ከተማዎች፡- እነዚህ የሕዝባቸው ቀጥሮ አያቀለቀሉ ምሄድ ከተማዎች ናቸው፡፡ እንደ አከላም ማይ ወደ ያሉ ከተማዎች ከዚህ ይፈረጃሉ፡፡

2/ በቀበላት የሚያድጉ ከተማዎች፡- እነዚህ ከአጣጣፍ የከተማዎች እድገት ፍጥነት በታች የሕዝብ ቀጥሮ የሚያድግ ናቸው፡፡ የእነዚህ ከተማዎች ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ለብዙ ሕዝብ እድል የሚሰጥና ለዘገጋ በመሆኑ እድገታቸው ዘቅተኛ ነው፡፡ ለዋሳ ያህል ሰራተኛ ጉዳይ እዚህ ውስጥ መጥቀስ አገባለን፡፡

3/ በፍጥነት የሚያድጉ ከተማዎች በኢንፍላትሪ መሰፋፊያነታቸው የሥራ እድል በብዛት የሚገኝባቸውና አህጉራዊ ተቀርቦ የሚገኝበት በፍጥነት በማደግ ላይ ያሉትን ከተማዎች ከዚህ ይፈረጃሉ፡፡ አያቂ፣ ባህር ፋር፣ አህጉራዊ ለባባ፣ አዋባ ለዚህ ያሳሉ ለሆኑ ይቸላሉ፡፡

4. የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ፕላንፈፊያዊ ባህሪ ያት

4.1 ገብርና

ገብርና በገሉ የአዘርዕተ አርባና የከበተ ርቢን ባንድ ላይ ማለታቸው ነው፡፡ ከአለም ሕዝብ አብዛኛው በቀጥታ በገብርና ሥራ ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ በተለይ እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ኋላ ቀር አገሮች ገብርና ከ80% በላይ የሠራውን ሕዝብ ያመጣ ራል፡፡ አብዛኛው የእነዚህ አገሮች ገቢ ከገብርና የሚመጣ ነው፡፡ የኢንፍላትሪውና የገንዘብ ክፍለ ኢኮኖሚያዊም እድገታቸው በብዙ ሁኔታ በገብርና ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ የኢንፍላትሪያቸውም የተመሰረተው በአብዛኛው በገብርና ውጤቶች ላይ ነው፡፡ በሚመረቱ በቀጥታ ፍጆታ ላይ ይህ በቀጥታ በዙሪያ የሆነው ገብረ በጣም ወሳኝ ነው፡፡

ገብርና በኢትዮጵያ ውስጥ ከብዙ ያለው አመታት በፊት የነበረና በሕዝቡም ባህል ውስጥ ጽኑ መሠረት ያለው ነው፡፡ ኢትዮጵያ

የብዙ አዘርዕተ አይነትም የመጀመሪያ ምንጭ እንደ ነበረች ይታመናል፡፡

የኢትዮጵያ ገብርና ምንም ያህል ረጅም ታሪክ ቢኖረውም እንኳን አሁንም በጣም ኋላ ቀር ነው፡፡ ይህም ሆኖ የኢኮኖሚያቸውን ዋና መሠረት ነው፡፡ ወደፊትም ለብዙ ጊዜ ዋና ሆኖ መቆየቱ የማይቀር ነው፡፡ ስለገብርና ከነሳን በተጓጃም ቢሆን ስለቀደመ አብዮትና ይህረ አብዮት ኢትዮጵያ ገብርና ለያይተን መመልከት ያስፈልጋል፡፡

4.1.1. ቀደመ አብዮት ገብርና፡-

በቀደመ አብዮት ኢትዮጵያ ገብርና ምንም የሥርዓት መሠረት ቢሆንም እንኳን ለእድገቱ ለመሻሻሉ ምንም ተኮረት ያልተሰጠው መሆኑን አገረዳለን፡፡ የኢትዮጵያ ገብረ ለዘመናት የየአካባቢው ባላባዎችና ጉልተኞች ምርቱን ሲመዘገብ ኖረዋል፡፡ ከእድሜ ወደ አፍ ከሆነው ምርቱ ቀጥቦ የሚያከማቸው ስለሌለው ነገር ማሻሻልና መለወጥ ቀርቶ በየዘመኑ በሚከሰተው ደርቅ በረሀበኪቶች ኖሯል፡፡ ስፍኖ የነበረው የመሬት ሥራ በጣም ኋላ ቀርና እድህራ በላነበረ የገብርናን እድገት ቀለፍ ይዘት ነበር፡፡ በቀደመ አብዮት ኢትዮጵያ ስለተጣጠነው ዋና ዋና የመሬት ሥራዎች ነበሩ፡፡ እነሆ

1/ ርስት

2/ የገሉ ይዘት

3/ የዘላን የጋራ ይዘት ናቸው፡፡

1/ ርስት

ይህ አይነት የመሬት ሥራ ከእንደ የተወለደ ገንደ የሚመጡ ሰዎች መሪነትን በጋራ የሚይዙበት ሁኔታ ነው፡፡ በአብዛኛው በኢርቱራ በተገራይ በጉንደር ጉጃም ሰዎች ወለፍ በሰዎች በዋሳ ስፍኖ የነበረ ሥራ ነው፡፡ በዚህ የመሬት ሥራ መሠረት እንደ

በው ተውላቱን የጥር ከመራት ባለቤት ተውላድ ጋር ግንኙነትና ግረጋገጥ ከቻለ በረሀው ጊዜ ከመራት ባለቤት ተውላድ ጋር "ርስት በጌ አውት ለባለቤት" ይባላል የነበረውም ለዚህ ነበር፡፡ በዚህ ሁኔታ የመራት ባለቤትነት ሊከናወን የሚችል ጥቅም በቻ የሚያስገኝ ሳይሆን በዘመኑ ለባባል "የሰው ልጅነትን" ግረጋገጧል ነበር፡፡ ተውላድ የጥር መሪት ግንኙነት የማይቻል በው በዚህ ሕግ ተከታታይ ውስጥ ይናገራል ይሰደባል ርስት ለይሸጥም ለይ ለውጥም፡፡

ይህ የመራት ሥራ ብዙ ጊዜ ገዢው ነበረ፡፡ መሪት ከተውላድ ተውላድ ለየተቀረረሰ በሰላላዊ ሊከናወን የሚችል ያነሱ ያህል ለየተነሱ ይሄላል፡፡ ለያንዳንዱ ገበሬ መሪትን ለራሱ ይዞ የማቀየት የሰነድ በሌለበት የባላገጣ ፍራጅ በሰላላበት ለመራት ለገንባቢው ለያደርገው፡፡ ለገዢ ገለበጠ በተውላዱ ምክንያት መሪት የሚያገኘው በተራራ ቀን በፍራ በላህነት ይዞታው የተከታተነ ለአርባም አመቱ ያለሆነ ነበር፡፡

2/ የገለ ይዘት፡-

በዚህ ይዘት መሠረት ገለበጦች በመሪት ላይ ሙሉ መብት ለሰጥው መሸጥ መለወጥም ይችላሉ፡፡ የዚህ ዓይነት የመራት ሥራ በደቡብ ሸዋ በወለጋ፣ ኢሳባር፣ ከፋ፣ ጋም ገፋ፣ ሲዳሞ፣ ባሌ ሐረርጌና ደቡባዊ ወሎ ውስጥ የሠረዘ ነበር፡፡

በዚህ የመራት ለያያዝ ሥርዓት መሠረት መሪት በጥቂት የመሪት ከበር ተያያዥ የተያዘ ሰላህነት ከፍተኛ በዝብዛ ይካሄዳል ነበር፡፡ ገበሬው ጥሰኛ ሰላህነት በመራት ላይ ባለቤትነት የለውም፡፡ ባለመራት ባሻው ጊዜ ያሻውን ነቀሎ ያሻውን ሰላላተክል የይዘት ለስተዋወጥነት ፈጽሞ የለም፡፡ ባጠቃላይ አገልግሎት ለሰጠው የነበረው የባለመራት ጥሰኛ ገንጽነት የሰረነበት ይዘት ነበር፡፡

3/ የገጣ የገራ ይዘት፡-

ይህ ለይነት የመራት ይዘት ዘላቂ በሚኖሩበት የሰዎች

ሸለቆ፣ በደቡብ ምሥራቅ ቀላጃፍና በሰሜን ምዕራብ ቀላጃፍ ሰፍኖ የነበረ ነው፡፡ በነዚህ ቦታዎች መሪት በጋራ በገባው ይያዛል፡፡ ገለበጦች የኔ የሚሉት መሪት የሳቸውም፡፡ በነዚህ ለካባቢያት የቀደሙ መንገዶች መሪት ለገለበጦችና ለውጭ ሀገር ከበር ተያያዥ ይሰጥ ነበር፡፡ በዚህም ሲቢያ በዘላቂና በመንገዱት መሀል ከፍተኛ ቀራኔ ለገደበት አገረላለን፡፡ ለዚህ መሪት በከበት በገመለ፣ በፍ የሉትና በበጌቸው በዛት ለየተከሰተ ዘላቂ ለመንገዱት ይገባረ ነበር፡፡

በቀደሙ ለባዮት ሊት የጸያ ሥርዓት በወለዳቸው በራሳቸው ችግሮች ምክንያት የአርባ ምርታዊነት በጣም ዘቅተኛ ነበር፡፡ ለምርታዊነት ዘቅተኛነት ምክንያት የነበረትን ጠቅላላ አድርገን ሰገመለከት የጭሰነት መሰረን የአርባ መሣሪያዎች ኃላፊነት ሳይገባዊ የሆኑ የአስተራረስ ዘዴዎች አለመስፋፋት፣ ገበሬዎች በይዘታቸው ላይ የሰነድ ጣጣታቸው የመራት ከተውላድ ተውላድ መሸገገገ የሀብረት አርባዎች አለመኖር ዋና ዋና ያሉ ሆኑ ለና ገናቸዋለን፡፡

4.1.2. ደህረ ለባዮት ገብርና፡-

በለደሀረ ለባዮት ሊት የጸያ ገብርና ሰንነጋገር የካቲት 25 ቀን 1967ን ወነባ ለናደርጋለን፡፡ በየካቲት 25 1967 ዓ.ም. የገጠር መሪት ለሰፊው ሕዝብ ያደረገው ሥር ነቀላ ለዋጅ ታወጀ፡፡ ይህ ለዋጅ መሪት የአራሶች አገላጃግ በማድረግ ለዘመናት ሰፋኛ የኖረውን የፊውዳል ሥራ ለፈረሰው፡፡ በዚህ ለዋጅ መሠረት ለገዢ ገበሬ ለሰከ 1ር ሄክታር መሪት ደረሰ ማረሰ ለገደሚቸል ተረጋገጠ፡፡

የየካቲት 1967 ዓ.ም. የመሪት ለዋጅ በላዊነት ላይ በቻ የሰጠ ሳይሆን የመሪትን ምርታዊነት ከፍ ሊያደርግ በሚችሉ መመሪያዎች ፖሊሲዎች የታደሰ ነበር፡፡ በዚህም መሠረት ገበሬውን በማህበር በማደራጀት ኃይሉን በማሰባሰብ ገንዘብ ሕሊናውን ከፍ በማድረግ የማያቋርጥ ቀስቀሳ ማድረግና ለሌላው ተፈጻሚነት

የሚያገዙ በርካታ የጠገሥተ ቀጥተኛ እርዳታዎች እንዲሁም አወቂ የሆኑ የጠገሥተ መዋቅሮች ተዘረጉ፡፡

ይህ አዋጅ እንደታወጀ ገብርናን ተበትኖ የኖረው አዲህ ሥርዓት ከፋኛ ተቃራኒ እንዲሆን ወዲያውኑ ከአዋቅ በኋላ ምርታማነት ከበፊት አልፎታል፡፡ ለዚህ ብዙ ምክንያቶች ነበሩ፡፡

1/ ገበሬዎች በንቃታቸው ዝቅተኛነት የተነሳ የአዋቅን መገፈስ በተከሰሰ መረዳት ስለተሰናቸው ለአዲህ ሥርዓት ፕሮፓጋንዳ መጋለጣቸው፡፡

2/ የገበሬ ማህበራት አመራር ደካማነት፡፡

3/ በጊዜው የነበረው የውጭ ወረራና የሀገር ውስጥም የአዲህ ሪያን እንቅስቃሴ፡፡

4/ የተረገፈ ችግር በተለይም ደርቅ ዋና ምክንያቶች ነበሩ፡፡

በገብርናው ከፍለ ኢኮኖሚ በኩል ችግሮችን ለመቋቋም ምርታማነትን ከፍ ለማድረግ አብዮታዊው መንግሥት በርካታ እርምጃዎችን ወስኗል ከነዚህም ውስጥ፡-

1/ የምርት ከፍተኛነት ወደ ገበሬው ማሰጣት

2/ የገበሬ ተወካዮችን ማሰልጠን

3/ ዘመናዊ ጉተራዎችን በየቦታው ማቋቋም

4/ ብዙ መሪት እንዲታረሱ ማበረታታት

5/ አጓጃጅ የአብተራረስ ዘዴዎች እንዲሰራው ማድረግ

6/ ምርጥ ዘርና የኬሚካል ማጓጓዣ በስፋት ማሠራጨት

7/ ሠራራን ማጠናከር ሃፍ ዋና ዎች ናቸው፡፡

የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ /ኢ.ሠ.ፓ./ ፕሮግራምና ልዩ ልዩ ሰነዶች እንዲሁም የአባሩ ዓመት መሪ እቅድ በገብርናው ከፍለ ኢኮኖሚ መጠናከርና በአጠቃላይ ለአርባ አደሩ ኑሮ መሻሻል ከፍተኛ ተኮረት የሰጠው ጉዳይ ነው፡፡

4.1.3. የኢትዮጵያ ገብርና አይነትና አደረጃጀት፡-

የሚመረተውን የገብርና ምርት አይነትና አሰራሩን በመመለከት ስለተዋሃደው የገብርና አይነቶች በኢትዮጵያ መለየት ይቻላል፡፡ እነዚህም 1/ የከብት ርቢና እርሻ ቀለቀል 2/ የከብት ርቢ 3/ ሰፋፊ እርሻ ናቸው፡፡

1/ ከብት ርቢና እርሻ ቀለቀል፡-

ይህ አይነት ገብርና የርሻንና የከብት ርቢን ባንድ ላይና ጉን ለጉን ማካሄድን ይመለከታል፡፡ ይህ አይነት ገብርና በፀባዩ ከእጅ ወደ አፍ ነው፡፡ በዚህ መንገድ ገበሬው የሚያስፈልገውን ሁሉ በራሱ ለማፍራት ስጦታ ይታያል፡፡ የገበያ ተጽእኖ ብዙም አይሰማም፡፡ ልውውጥ በጣም አነስተኛና የገበሬውን ፍላጎት ሊያሟላ የሚችል አነስተኛና መጠነኛ ነገሮችን ብቻ ይመለከታል፡፡ የዚህ አይነት ገብርና በኢትዮጵያ ባጠቃላይ በተለይ በደንብ ከፍለ በብዛት የሰፊ ነው፡፡

2/ የከብት ርቢ፡-

ይህ አይነት ገብርና ኋላ ቀር ከሆነው የዘላን ከብት ርቢ ጀምሮ እስከ ዘመናዊ ሳይንሳዊ የከብት አረባብ ያለውን ይጠቀሳል፡፡ በኢትዮጵያ የከብት ርቢ ከፍተኛ የኢኮኖሚ አስተዋጽኦ አለው፡፡ ለምሳሌ የቀጥ ውጤቶችን ከፍተኛ የውጭ ምንዛሪ ማሰጠት ናቸው፡፡ ይህም እንዲያውም የሥጋ ፋብሪካ ከፍተኛ በሀገር ውስጥ ከብቶ የሚሠሩ ናቸው፡፡

ኢትዮጵያ በአፍሪካ ከፍተኛው የከበት ቁጥር የያዘች ሀገር ነች። እንደ ከበት ሀብት ቁጥር በዚያ ገንብ ዙፋኑም አይደለችም። ይህም በከበት ርባታ ሥርዓት ጎረቤት ነትና ከበትም ያልቀበረና በዙፋኑ ውጤት የማይሰጡ በጥያቄ ነው።

የኢትዮጵያ የከበት ርባታ ባብዛኛው የሚሰራው አንደኛ በዘላቅ ከበት አርቢዎች፣ ሁለተኛ ደገፍ በአዘርነት አርባ ጋር በቀለቀለ በሚሰራው ከበት ርባ ነው። ዘመናዊ የከበት ርባ አለፍ አለፍ በጥቅም ላይ ሲገኝም ከበፊት ጋር ሲወጣ ደር በጣም ዘቅተኛ ነው።

የኢትዮጵያ ከበት ርባ ዋና ዋና ችግሮች የሚተሉት ናቸው፡-

1/ የአገሰባት ዋጋ፡- በዙፋኑ አገሰባት አወጋገባቸው በጣም ዘቅተኛ ስለሆነ ለበጋታና ለዋት የተጋለጡ ናቸው።

2/ የባህል ችግሮች፡- በዘመናዊ ጊዜ ከበት አርቢዎች በተለይ ዘላቂ የከበትን ብዛት እንደ ማህበራዊ ክብር ያቀታል። ለጥራት ተኮረት አይሰጡም።

3/ አነስተኛ ክብደት፡- ከበትቻችን ክብደታቸው በጣም አነስተኛ ነው። በዘመናዊ አያያዝ ከተያዙ ከበት ጋር ሲወጣ ደር የበዙዎች ከገጣጥ በላይ ያገኛሉ። በዚህም የተነሳ የሥጋ ውጤታቸው በጣም አነስተኛ ነው።

4/ ዘቅተኛ ሥርዓት፡- ከከበት አያያዝ ጎረቤት የተነሳ ለዎሳሌ ላዎች የሚሰጡት የወተት መጠን በዘመናዊ መልክ ከተያዙት ጋር ሲወጣ ደር በአሥር አጼ ያህል የሚያገባበት ሁኔታ አለ።

5/ የከጥቅ አለመብራረት፡- የከጥቅ መብራረት የከበት ርባታን በጥቅም ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ አለው። ከጥቅ ሲባረሩ ለዚህ አቅጣጫና አያይዝ የሚሄዱ የከጥቅ ሕዝብ

በዙፋኑ የከበት ውጤት በተለይም ሥጋና ወተት ማቀረብ አስፈላጊ ሲሆን ዘመናዊ የከበት ርባታን ሊገኝበት እንደሚችል ይታመናል።

3. ሠፋፊ እርባታ፡-

ይህ ቀደም በገሉ የወጭና የሀገር ውስጥ ከበር ተያቸ ተይዞ የነበረውንና በአሁኑ ወቅት በመገንዘብ ቁጥጥር ሥር የሆነውን የመገንዘብ እርባታ ይጠቀሳል። ይህ ዓይነት እርባታ መጀመሪያ ወደ ኢትዮጵያ የተጀመረው በወጭ ሀገር ካፒታሊስቶች ነው። ለዎሳሌ በአዋጥ ሽለቶ የደገፍንና በኦርተራ የሚሰራውን መጥቀስ እንችላለን። ቀስ በቀስ ገን የገዘው መደብ አባላትና ኢትዮጵያውያን ገለሰባቸው በዚህ ሥራ ተሳታፊ ተሰርዖታል። በ1966 ዓ.ም. አካባቢ የዚህ ዓይነት እርባታ ጠቀላላ ሰፋት ወደ 70,000 ሄክታር ይገመት ነበር።

በአሁኑ ጊዜ የመገንዘብ እርባታ በቀጠና በሰሜን በደቡብ በምዕራብና በአዋጥ እርባታ ለጥቅ ስርዓታቸው ተደራጅተው ይገኛሉ።

4. በአሁኑ ጊዜ የገባርና አደረጃጀት፡-

የኢትዮጵያን የገባርና ሥራ በሰበት መልክ ተደራጅቶ እናገኛለን። እነዚህም የመገንዘብ እርባታ፣ የገባርያቸው የአምራቾች ነበረት ሥራ ማገፈጥ እርባታና የገለሰብ ገባር እርባታ ናቸው።

ሀ/ የመገንዘብ እርባታ ከላይ በጠቀስነው መልክ የተደራጀ ሲሆን ከታሪኩ ጠቀላላ መሬት ወደ 300,000 ሄክታር አካባቢ /ከ3-4 %/ የሚሆነውን ይይዛል።

ለ/ የገባርያቸው አምራቾች የነበረት ሥራ ማገፈጥ-በገምት ወደ 8000 ሄክታር የሚሆነውንና 0.1 % የሚሆነውን የታሪክ መሬት ይይዛል። በአደረጃጀታቸው ተሰባሳይነት ያላቸውን የሠፈሩ እርባታ አዚህ ላይ የመጠን

እንደሆነ ወደ 40,000 ሄክታር መረጥ ይገመታል፡፡

ሰ/ የገለበገ ገበረ እርሻ-ከሰድስተ ሚያዝያ ሄክታር በላይ የሚገመተ ወይም ከታሪሰው መረተ ኮ90% በላይ የሚሠነድ የሀገሪቱ የእርሻ ሰብል ገቢ ከዚሁ አገደሚገጥ ይገመታል፡፡

እዚህ ላይ አተኪን ለና የው የሚገባ ተለቀ ~~የ~~ ነገር
የለም ራገጽ ነበረተ ሥራ ማከራተን የማድረግ ተገቢ በጣም
አጣፊና በዘመን ተገለ የሚጠይቅ ውህደት ነው፡፡

4.2. အဘဏ်တံငါ ၁၇၄၄ အဘဏ်တံငါ ၁၇၄၄ နှစ်အတွက် -

እንደሌሎች ኋላ ቁር ሀገሮች ሁሉ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በጣም የሚጎዳ ለረፈና የጥይድ ገንዘብ ኋላ ቁርና ዘመናዊ ኢኮኖሚያዊ የሚታወቅ ጥገና ነው። በሌላ ሁኔታ ለገንዘብ የጥገና ኢኮኖሚያዊ ዘመናዊ ኢኮኖሚያዊ ለይተን መመለስ ይኖርብናል።

የጌጃ ሊገዳላትሪ በሊት ይጸያ ታሪክ ውስጥ የቀየ ነው፡፡
የቀዳ ሥራ፣ የጌጃጌጥ ሥራ፣ የሸከላ ሥራ፣ የሸጫና ሥራ፣
የሰፊት ሥራ፣ የግረባ የጌጃና የጦር ሥራ በሊት ይጸያ ለረጅም
ጊዜ የነበረ ናቸው፡፡ ለነዚህ ሥራዎች ባባዛኛው ባለሰው ሆነው
የኖሩ ስንጂ ከፍ ወዳለ የሊገዳላትሪ ሥራ ለሰባትገረዎ፡፡
ለዚህም የነኛው ዎከንያት የነዚህ ሥራዎች ወናቀ ነው፡፡ ለነዚህ
ሠራተኞች ፋቂ፣ ስጦታ፣ ጠይብ ወዘተ. የሚሉ ስም ስለየወጣቸው
ውያውም ሰዎች ተገብተው ይኖሩ ነበር፡፡ ከባዶታቸን ፍንጻታ
ወዲህ በዚህ ወሰክ ብዙ ለወጡ ተደርገዋል፡፡ ባለውያዎች በጣ
ሀበር ስንጂገረዎ ከፍ ተኖ የሚገኝታ ደጋፍ ይሰጣቸዋል፡፡ ለባ
ያታዊ ወገንሥት ስደ ጥበባትን ለማሰፋፋትና ለማዳበር ባለው
ከፍ ተኖ ዓላማ ባሲያ የስደ ጥበብ ውጤቶቻቸን ከጊዜ ጊዜ ስየ
ፋፋና ስየዳበሩ በወሃደ ላይ ናቸው፡፡

Hመና ደ ኢንቋስተሪን ግስፋፋት የማገናኘቱ ሀገር ዓለማ
 ነው። ለHመና ደ ኢንቋስተሪ መስፋፋት መሠረቶች ግዕድናት።

ነጻጽ፣ የውሃ ኃይል፣ የእርሻ ጥረ ሀብቶችና ገበያ ናቸው፡፡

የግዕድን ሀብታቸን ገና ብዙ መጠናትና መመርመር እንዳለ በተጠቀመ ሪፖርት ምዕራፍ ላይ አንስተናል፡፡ ያለ ብዙ ግዕድን ሀብተ ኢንዱስትሪን ማስፋፋት አስቸጋሪ ይሆናል፡፡

የኢሉክተሪክ ኃይልም እንደዚሁ ለኢንፋክተሪ እድገት ተልቅ መሠረተ ነው። ኢትዮጵያ በጣም ከፍተኛ የውሃ ኃይል ያላት ሀገር ነች። ለሰከአሁን በሥራ ላይ የዋለው ገን እድገት በጣም ተንሸ ነው። በብዙ የሀገራችን ሥፍራዎች የሚገኘው የጂኦ ተር ማል ኃይልም በሥራ ላይ ማዋል ከተቻለ ኢትዮጵያ በርካታ ኢንፋክተሪዎችን እና ኃይልን ለገረቤት የሚተርፍ ኃይል ልታወቅና እንደዎተቸል ይገመታል። ለምሳሌ ከጥቂት አመታት በፊት በተደረገ ጥናት ከአባይ ወንዝ ቀሪ ውስጥ በቻ ከ100 የሚያንሱ የውሃ ኢሉክተሪክ ማመንጃ ጣቢያዎችን መሥራት እንደሚቻል ተረጋገጧል።

በዙ ሊንዲስተሪ ያቸ የእርሻ ጥረ ሀብት ይሻሉ፡፡ ለምሳሌ የምገባ፣ የጤር ቃጤርት፣ የቀዳ ወዘተ... የኢትዮጵያ እርሻ ገና ያለዳበረና ጌላ ቀር በመሆኑ የጥረ ሀብት አቅርቦት በጣም ውሎን ነው፡፡ እርሻን ማብፋትና ከሊንዲስተሪ ጋር ማጣመርና መዋሃድ ለማራጭ የማይገኘለት መፍትሔ ነው፡፡

ለሳው የኢንፍላንት ስድገት መሠረት ገበያ ነው። የገበያ ርዕይ ምርታማነት ዝቅተኛ መሆን ማለት በቁጥር ብዙ የሆነውን ገበረ ጉምቶች ዝቅተኛ መሆን ማለት ነው። ይህ ማለት ደገፍ በገበያ የሚሰጠው ኃይል በጣም ዝቅተኛ ነው ማለት ነው።

የኢትዮጵያ ዘመናዊ ኢንዱስትሪ ቢብሊዮው ቀላል ኢንዱስትሪ
ነው፡፡ ከባድ ኢንዱስትሪ በኢትዮጵያ ገና የሌለ ያህል ተገቢ
ነው፡፡

የኢትዮጵያ ኢንዱስትሪ ግዢና ሥራ ጥገና

0044 07C /1973/

[illegible]

Provisional Military Government of Socialist Ethiopia,
Ministry of Industry, Statistical Bulletin, May 1984,
P. 3.

ለሂወት ለጥገና ደጋፊነት፡፡

P. 3.

4.2.1 የዘመናዊ ኢንዱስትሪ ሥርዓት

በኢትዮጵያ ያለው የኢንዱስትሪ ሥርዓት በጣም የተዘጋጠመ በተወሰኑ ሥፍራዎች ብቻ የተከማቸ ሆኖ ቀይቷል፡፡ በኢትዮጵያ ሦስት ዋና ዋና የኢንዱስትሪ ቀጠናዎችን መለየት ይቻላል፡፡

- 1/ የአዲስ አበባ-ናዝሬት የኢንዱስትሪ ቀጠና
- 2/ የአሥመራ ምጽዋ የኢንዱስትሪ ቀጠና
- 3/ የድረዳዋ ጠረር የኢንዱስትሪ ቀጠና ናቸው፡፡

በነዚህም ወቅት የኢንፍላንትስ ክምችት ጉልቶ የሚታይበት ሥፍራ የለም፡፡ በክፍለ ሀገር ደረጃ ያየነው እንደሆነ ሸዋ፣ አርቱራ፣ ሰረርጌ-ብቻቸውን ወደ 90% የሚሆነውን ያህል ይዘውታል፡፡ በአሁኑ ሰዓት ለሌሎች ክፍለ ሀገሮችም ብቅ ብቅ እያሉ መሆናቸውን እና ያለገ፡፡ ለምሳሌ

ፀሎ-የኮምፖሊቻ ጤና ጤናቸው ሥነ ፋክሪካ

ጉገም - የጢር ያጢር ቀና የምገባ ዘይት ፋብሪካዎች

ገንዘብ - የጥጥ ፋብሪካ

ተገራይ - የምግብ ፋብሪካዎች

ጊዜው - የተለያዩ አካላትና የእርሻ ሴንቴር ተራዎች

በኢትዮጵያ ሰፍኖ ለቀየው የኢንዱስትሪ ክምችት ምክንያት ቶቹ የመሠረተ ሰማተ ተራንስፖርትና ኃይል አገዳሚ የገበያ ከተወሰኑ ባታዎች መካከቸት ነው፡፡

በአሁኑ ሰዓት ኢንዱስትሪ በመንግሥት ቁጥጥር ሥር በመሆኑ ሥርዓቱን ለመሥራትና ለመቀየስ የተወጣጡ ሁኔታ አለ፡፡

የተራገሰፖርት ለገለገሉት ቦፋት ለአገዱ ሀገር ሊከናወኑ ለገደ ደም ሥር ነው። የተሰፋፋ የተራገሰፖርትና መገናኛ ለገለገሉት የዓበረ ሊከናወኑ ምልክት ነው። ዘመናዊ የኢንፍራስትራስትራክቸር የገንዘብ ሊከናወኑ የገደ ተራገሰፖርትና መገናኛ መሰላትን ይጠይቃል።

1/ የመገንደር ተራገሰፖርት

ይህ ዘመናዊ የኮንክሪት መገንደር ተራገሰፖርትን ብቻ የሚመለከት ነው። በሀገራችን የኮንክሪት መገንደር ሥራ የተጀመረው በ1920 ገደማ ነው። ከዚያም በአምስት ዓመት የኢንፍራስትራክቸር ወረራ ጊዜ ለየተፋጠነ መጣ። የኢንፍራስትራክቸር ወረራያችን መገንደር ሲሰራ ዓላማው በቀጥታ ለወታደራዊ ተገባር ነበር።

ኢትዮጵያ ወጣ ገባና ተራራ የሚበዛበት ሀገር ስለሆነች የአውራ መገንደር ሥራ በጣም አስቸጋሪ ነው። መገንደርን ለወዘርጋትም ሆነ ለዓደብ ከፍተኛ ወጭ ይጠይቃል። ይህም ሆኖ በተለይ ከአብዮታችን ፍጥነት ወላጋ በጣም ብዙ መገንደር ወዘርጋትን ለገንዘብነት ነው።

የኢትዮጵያ አብዮት በፈነዳበት በ1966 ገደማ የነበረው ጠቅላላ መገንደር ርዝመት አስፋላት የሁሉ ጊዜ መገንደርና የደረቅ ጊዜ መገንደርን አጠቃሉ 8,133 ኪ.ሜትር ያህል ነበረ። ዛሬ ይህ ቁጥር ከ28,316 ኪ.ሜትር በላይ ይሰላል። ይህም በቅድመ አብዮት ከነበረው ከሦስት ጊዜ በላይ ያከሰሰ።

የመገንደር ተራገሰፖርትን ለማስፋፋት በደብረ አብዮት ኢትዮጵያ የተገኘው ወጪት አወርቂ ነው በገንዘብ ገና ብዙ ጥረትን የሚጠይቅ ተገባር ለገንዘብ መገንዘብ ያሻል።

ለምሳሌ ከመገንደር ገራና ቀጥ አሥር ኪ.ሜትር ርቀት በመገንደር ለመጠቀም የሚቻለበት ርቀት ነው በገንዘብ ከሀገሪቱ ጠቅላላ

ቦፋት 46 % ያህሉ ብቻ ነው ለአውራ መገንደር የሚቀርበው።

ዛሬ በኢትዮጵያ አብዛኛው ሽቀጣ ሽቀጥና ሰው የሚጓዝበት በመገንደር ተራገሰፖርት ነው።

2/ የባቡር መስመር

በሀገራችን የባቡር ተራገሰፖርት እጅግ ኃላቂ ነው። በኢትዮጵያ ያለው ጠቅላላ የብሔራዊ ርዝመት ከአዲስ አበባ ጁቡቲ /በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ/ 782 ኪ.ሜትር እንዲሁም ከአቀር ዳት ምፀዋ 306 ኪ.ሜትር በጠቅላላው 1088 ኪ.ሜትር ነው። /የአዲስ አበባ ጁቡቲ ብሔራዊ ጠቅላላ ርዝመት 880 ኪ.ሜትር/ ነው። የነዚህ ሀዲያዊ ዓይነት ከዘመናውያኑ ጋር ሲተያየ ኃላቂ ነው።

የባቡር ተራገሰፖርት በተለይ ሥፍራ የሚፈቱ ከባድ ሽቀጦችን ለማጓጓዝ በጣም ጠቃሚ ነው።

3/ የአየር ተራገሰፖርት

የአየር ተራገሰፖርት ለፍጥነት ለገለገሉትና ከመሀል ሀገር በጣም ርቀው ወደሚገኙ ሥፍራዎች ለማጓጓዝ በጣም ጠቃሚ ነው። ለገደ ኢትዮጵያ ለመገንደር ሆነ ሀዲያዊ ወዘርጋት የራሱን አቀማመጥ አስቸጋሪ በሆነበት ሀገር የአየር ተራገሰፖርት ብዙ ተገርቶ ያቃላል።

ኢትዮጵያ ባለው ሀገራችን ለገደ ስትታይ የዓበረ የአየር ተራገሰፖርት የተሰፋፋበት ሀገር ነች። የኢትዮጵያ አየር መገንደር በሀገር ውስጥ ከሰላሳ ለማያንሱ ጣቢያዎች መደበኛ ለገለገሉት ይሰጣል። በዓለም አቀፍ ለገለገሉትም በአፍሪካ፣ በአውሮፓ በእስያ በሮስት ካሉ ሀገራት ጋር ኢትዮጵያን በማገናኘት የማይናቀ ለገለገሉት ያበረከታል።

ኢትዮጵያ በወንዝቷ ሲሆን ያለው የወንዝ ላይ ተራ ገባቸው ለገለገሉት የላታዎች፡፡ በኢትዮጵያ ከባር ወንዝ በስተቀር ለወንዝ የሚጠቀም ወሀ የለም፡፡

ኢትዮጵያ በቀይ ሲሆን ላይ በአሰባዳ ምፅዋ ወደባቷ በመጠቀም ለገባቸው የሲህር ተራገባቸው ደርጅተው ለላታዎች፡፡

በነዚህ ዘመናዊ የተራገባቸው ገለገሎች ሌላ ዛሬም በኢትዮጵያ በአሁኗ በአገሪቱ በሰፊ በከፊት በዙፍ ረጅም ርቀት ይገኛል፡፡ በተራገባቸው ገለገሎች ላይ ያለው ደርሻም በቀላሉ የሚገኝ ነው፡፡

REFERENCES

- Assefa Mehretue, The Changing Landscape of the Wonji Plain, The Ethiopian Geographical Journal V.S No. 2, December 1967.
- Aynalem Adugna, The Spatial Patterns of the Ethiopian Population, University of Durham, 1984.
- Bekure W/Semayat.
- Daniel Gemechu, Aspects of Climate and The Water Budget in Ethiopia, Addis Ababa University Press, 1977.
- Daniel Gemechu, The Location and Topography of Ethiopia; Addis Ababa University, 1969.
- Department of Geography, Summerized Readings in Geography 101, A.A. U., December 1981.
- የሕዝብ ቢቶች ቁጠራ ኮሚሽን፣ የሕዝብና ቤት ቁጠራ የመጀመሪያ ደረጃ ሪፖርት፣ አዲስ አበባ፣ መስከረም 1977፡፡
- Huhenagel H.P., Agriculture in Ethiopia, FAO, Rome 1961.
- Kebede Tato, Rainfall in Ethiopia, Geographical Journal, Addis Ababa, 1964, Vol II, No. 2.
- Last G.C, A Geography of Ethiopia Far Senior Secondary Schools, Ministry of Education, 1963.
- Last G.C, Some notes on the Scenery of the Ethiopian Vol. 6, No. 1.
- Mesfin Wolde Mariam, An Introductory Geography of Ethiopia, Addis Ababa, Berhanena Selam P.P., 1972.
- Mesfin Wolde Mariam, An Atlas of Ethiopia, Asmara, 1971.
- Mesfin Wolde Mariam, Background of the Ethio-Somali Dispute, Addis Ababa, 1964.
- Mesfin Wolde Mariam, Somalia: The Problem Child of Africa, Addis Ababa, Artistic Printing Press, Septemebe 1977.

Mesfin Wolde Mariam, The Awash Valley Trends and Prospects, Ethiopian Geographical Journal, Addis Ababa, 1964, Vol. II, No. 1.

Mesfin Wolde Mariam, Some Aspects of Urbanization in Pre- Twentieth Century Ethiopia, Ethiopian Geographical Journal, Addis Ababa, 1965, 1965, Vol. III, No. 2.

Ministry of Information, Power and Irrigation, Addis Ababa, 1973.

Mohr Paul A, The Geology of Ethiopia, Addis Ababa, University Collage of Addis Ababa Press, 1964.

Murphy H.F., A Report On the Fertility Status of Some Ethiopian Soils, Exp. Statistical Bulletin, No. 4

Money, The Natural Vegetation of Ethiopia, Ethiopia Observer, Vol. 5, No. 3.

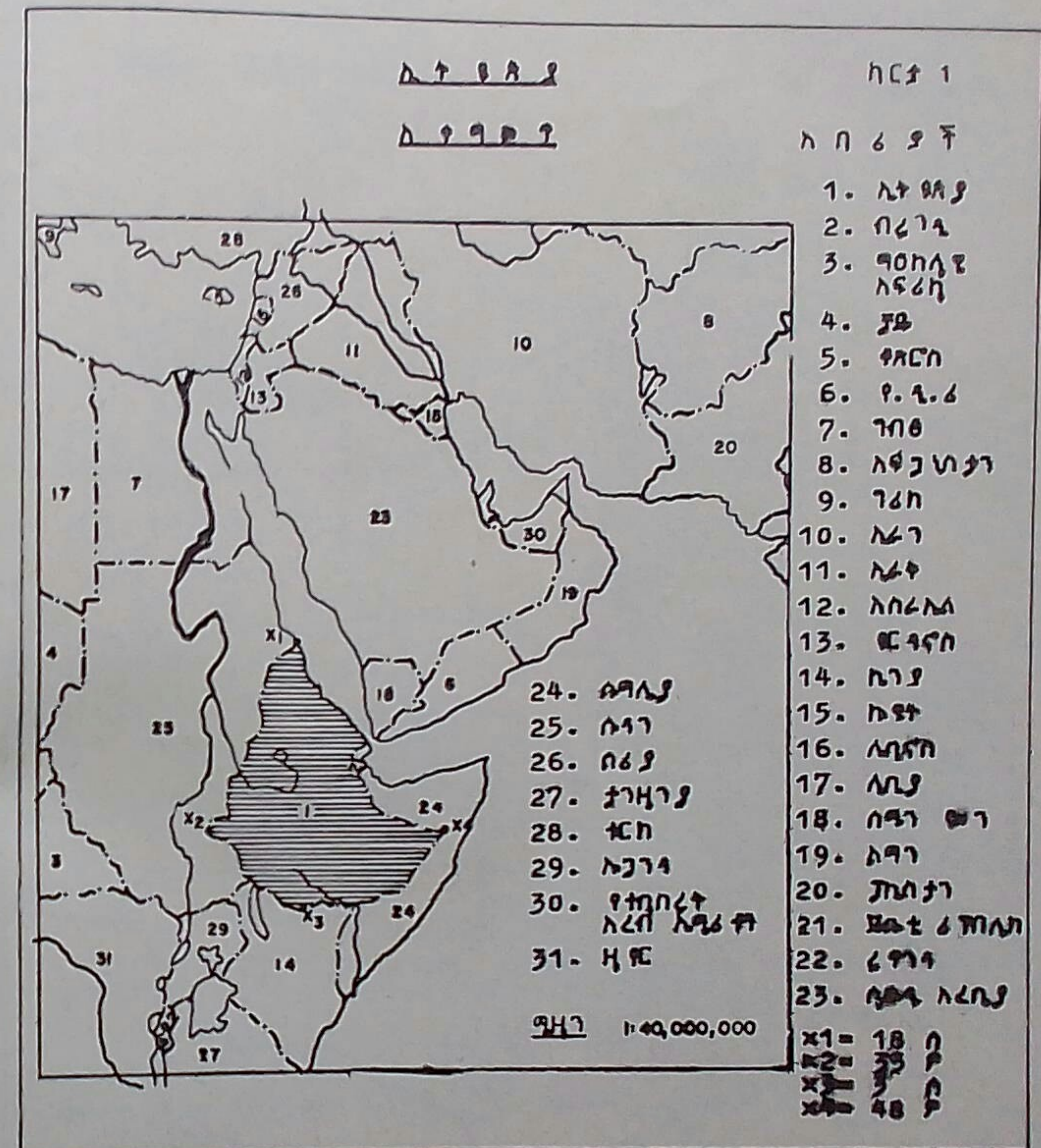
Suzuki H, Some Aspects of Ethiopian Climate, Ethiopian Geographical Journal, December 1967, Vol. 5. No. 2.

United Nations Deve opment Programme, (FAO), Ethiopia: Assistance to Land Use Planning Social Aspects of land Use Planning Report A.G. DP /Eth/ 78/ 003 Tech. Rep. 9, Rome, 1984.

U.S Department of The Interior Bureau of Reclamation Land and Water Resources of the Blue Nile Basin, Addis Ababa, 1964.

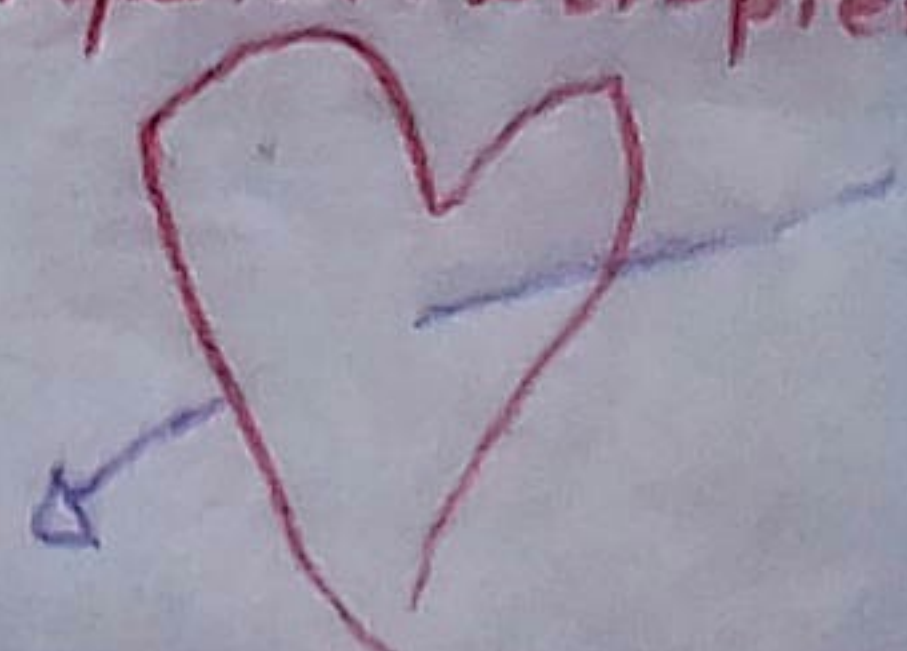
Y. Abul Haggos, A Contribution to the Physiography of Northern Ethiopia, London, University of London The Athelone Press, 1961.

Kloos H, Aynalem Adugna and Essayas Sahilu, The Physical, Biotic and Human Environment, Zein Ahmed and H. Kloos (eds) In Disease Atlas of Ethiopia, Ministry of Health and SIDA/ SARAC/ Wh in Press.

Proudly Brought

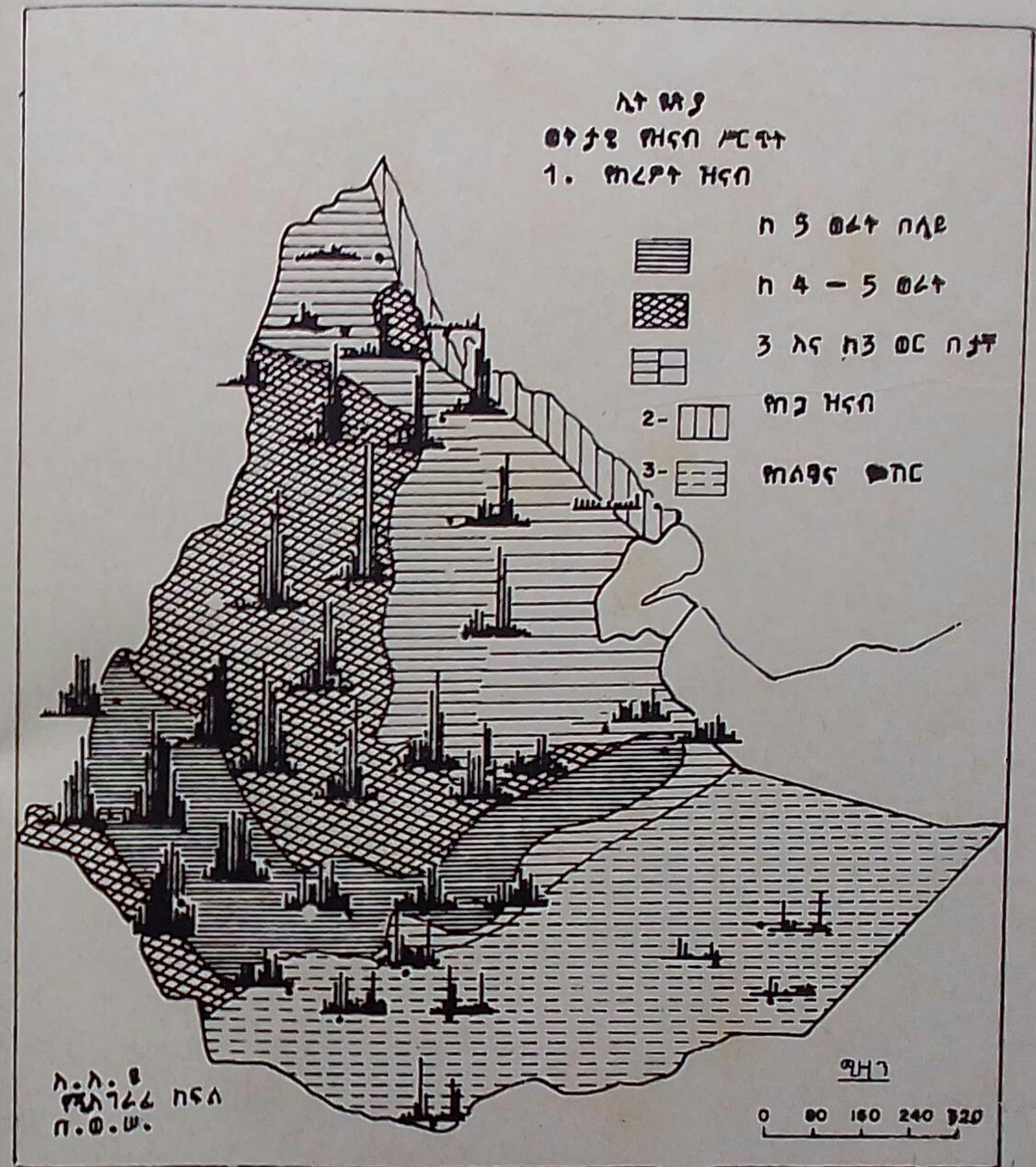
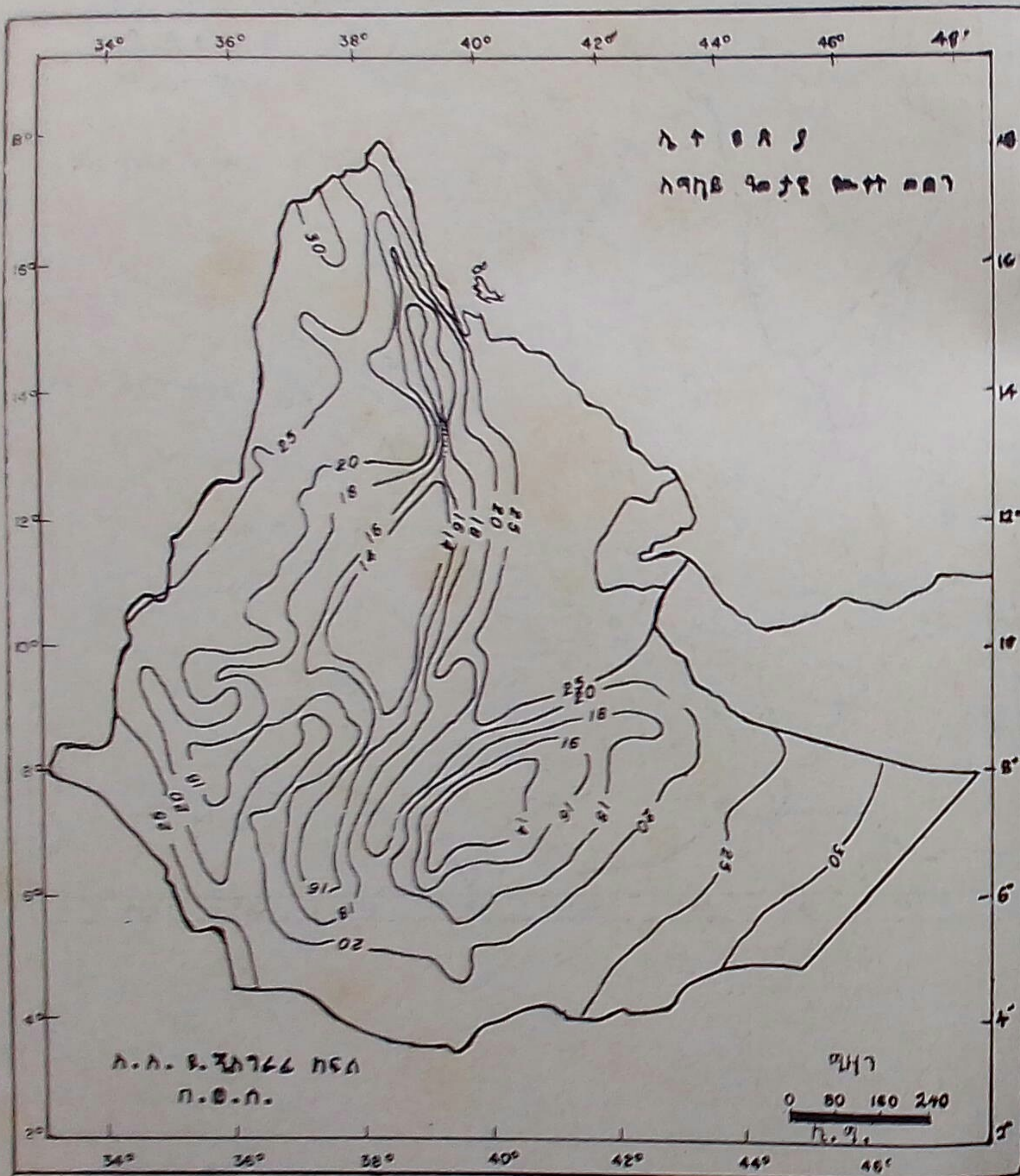
www.binyamhik.wordpress

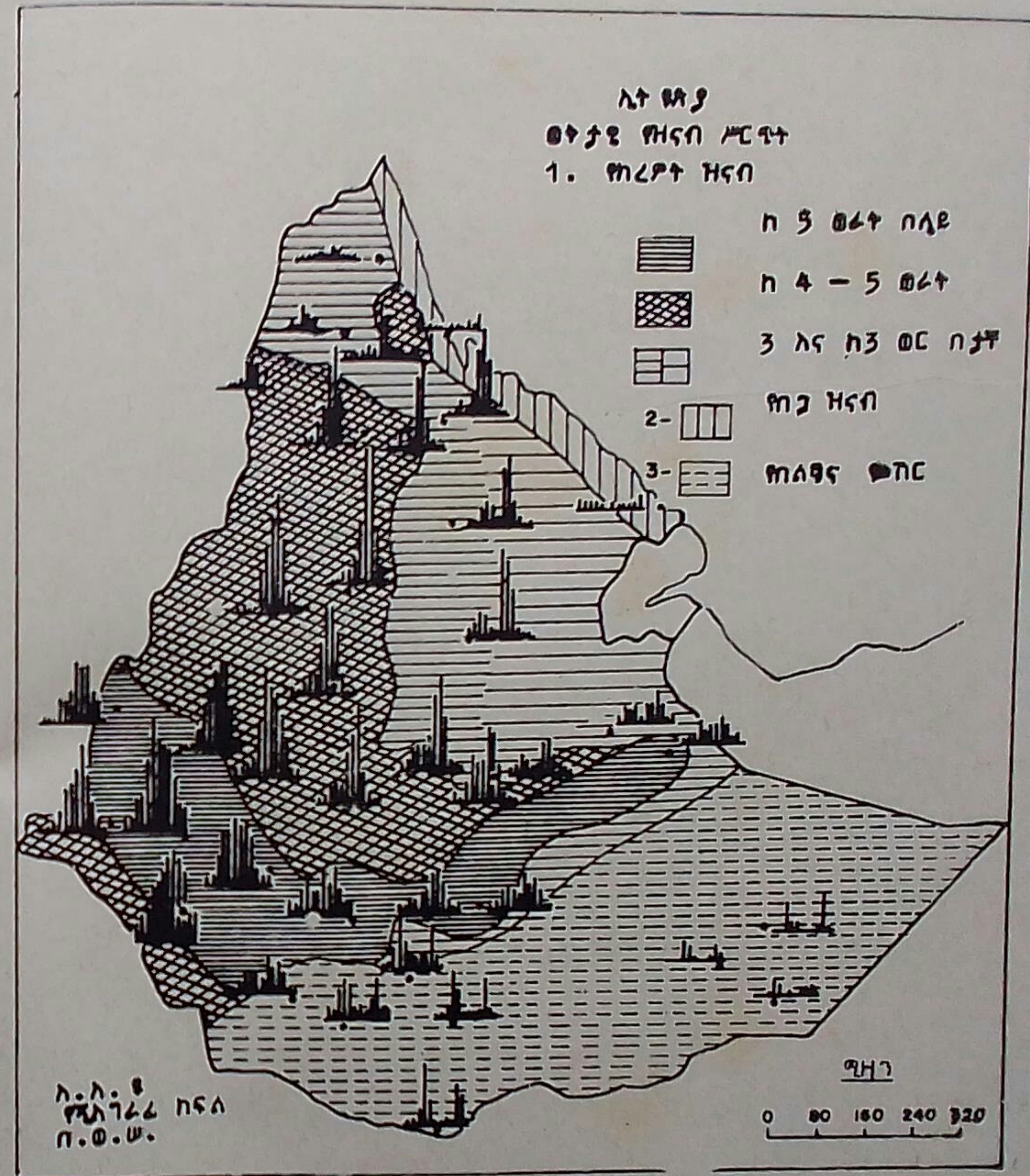
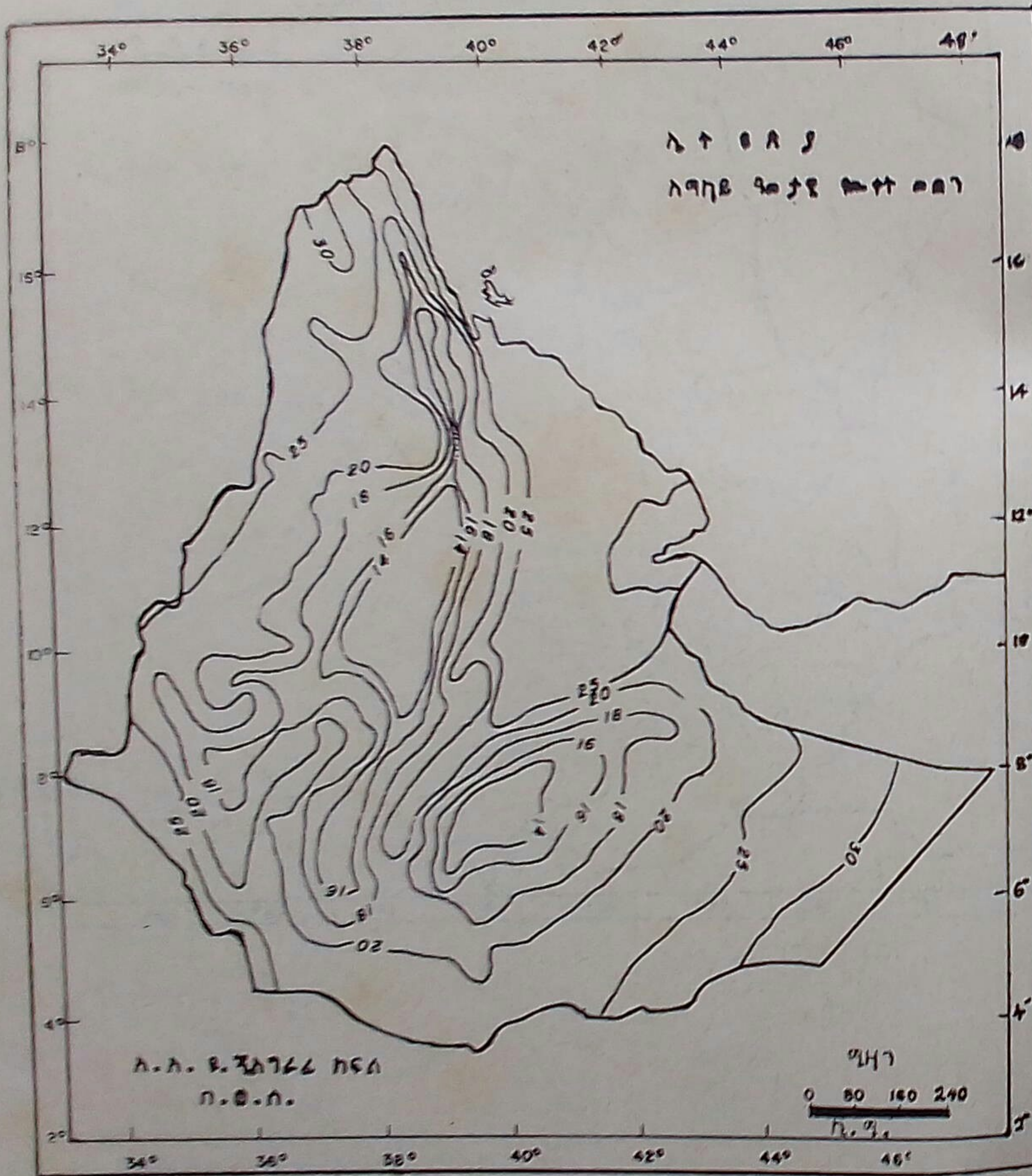

Proudly Brought
By
www.binyamhik.wordpr

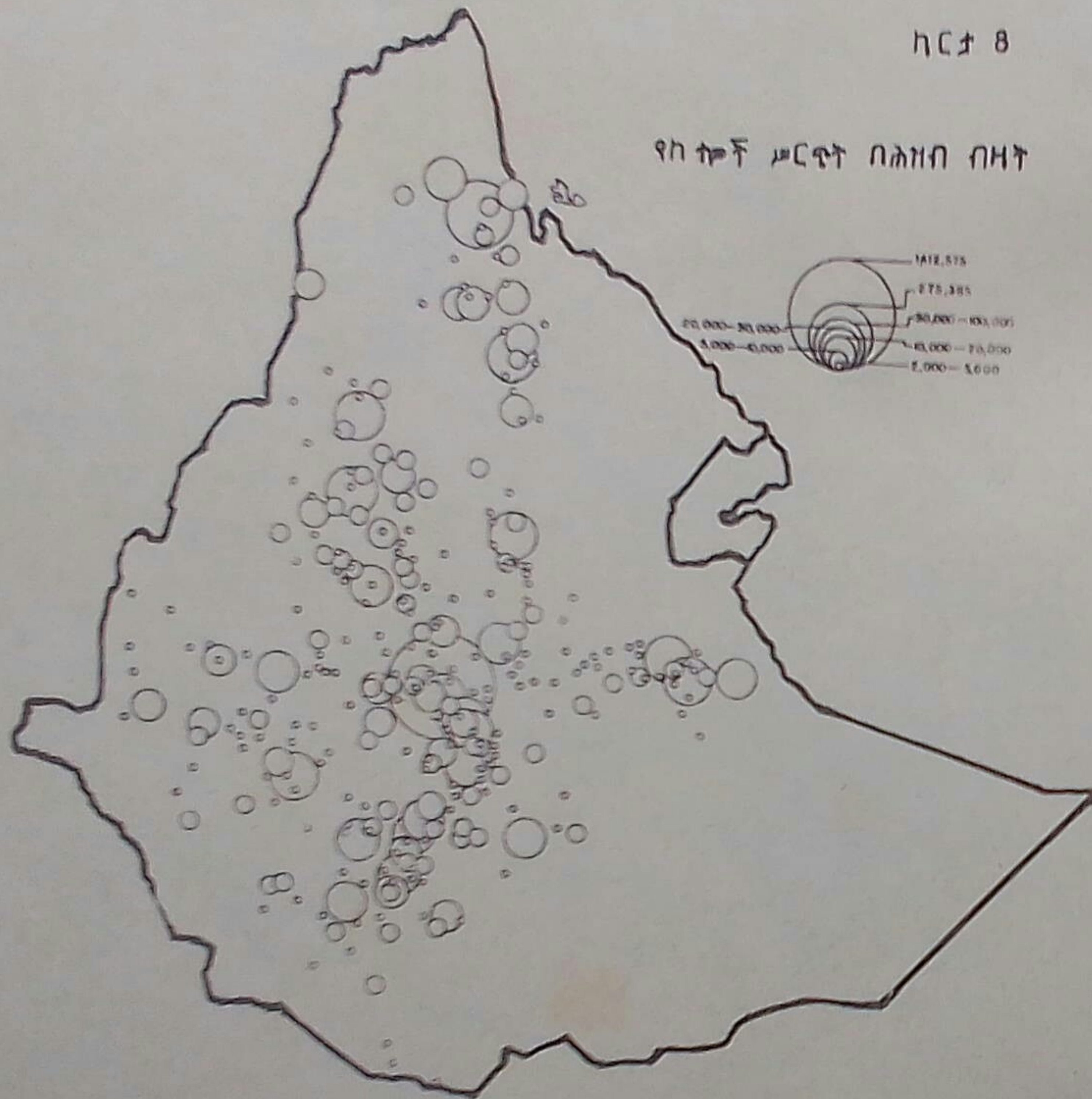

ክርታ 8

የከተማዎች ሥርዓተ ቦሌዝብ ቦዛት

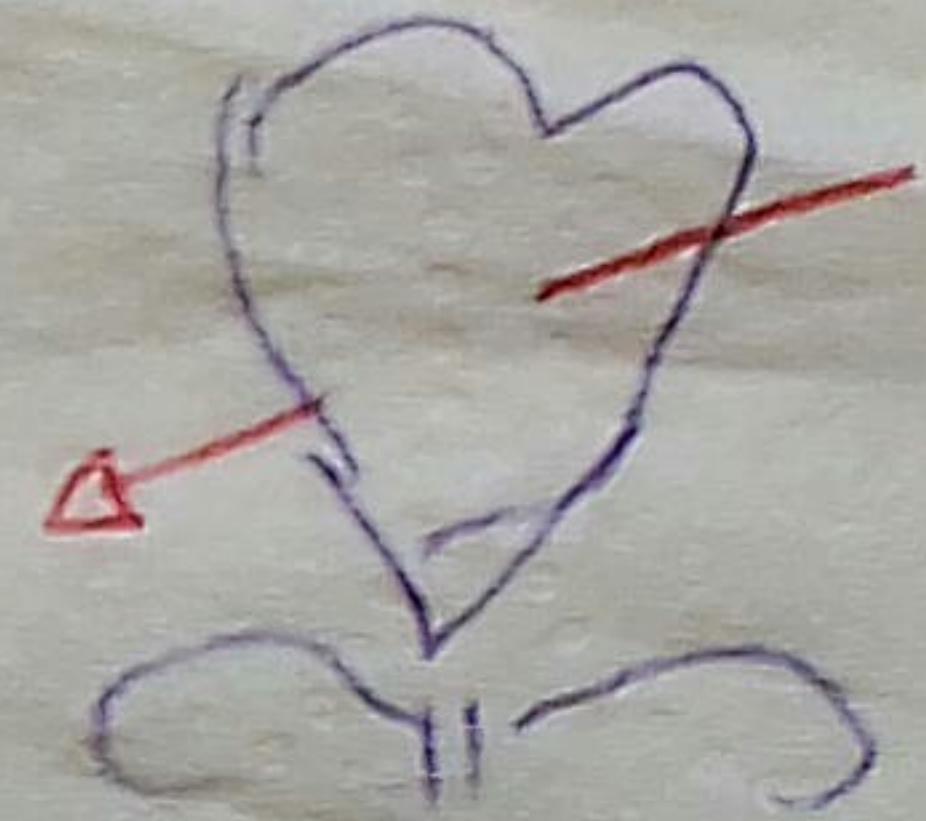

በተቃራኒ

በቦሌዝብ ሥርዓተ ቦዛት ላይ አይኖሩም

Proudly brought to you by

www.binyamhk.wordpress.com

WWW.BINYAMHK.WORDPRESS.COM

